

ЖИТТЯ ЗА МЕЖАМИ СМЕРТІ

Розділ 1 «По той бік»

Найчастіше Вчителям Сходу задається питання: «Що говорить Ваше вчення щодо» того боку «річки смерті?». Глибоко розвиненого, освіченого окультиста, це питання завжди вражає. Для нього воно настільки ж дивне, як, якщо б простого обивателя запитали: «Що говорить Ваше вчення щодо» того боку «вулиці»? Він би здивувався, яке може бути «вчення», коли потрібно лише свідомо відкрити очі для вирішення цього питання.

Східний Учитель завжди вражений численністю доказів, до яких вдаються здебільшого вчителі і проповідники Заходу для з'ясування простих теорій і догматів. Ці, так звані вчителі, справляють враження «сліпих, які ведуть сліпих», бо вони самі не мають можливості перевірити свої пояснення і сліпо передають те, що дізналися від інших, які пізнали своє вчення таким же чином. На Сході навпаки, зустрічаєш багато людей, високорозвинених психічно, для яких феномен «того боку» здається настільки ж простим, як феномени на «цьому боці», настільки ж зрозумілим, як звичайне життєве середовище. Для східних людей «та сторона» не представляє із себе невідомого моря; вони так само добре знайомі з його течіями, глибиною, островами і всякими особливостями, як західний моряк знайомий з Атлантичним океаном. До того ж, кожній розвиненій східній людині з юних років вселяють, що феномен «того боку» може бути перевірений усяким, хто згоден витратити час і старання на розвиток тих вищих почуттів, якими володіють усі люди.

Але, з тих же причин, окультист Сходу приходиться іноді в повне здивування і навіть зневіру при спробі передати свої знання учням Заходу. Якось інстинктивно розум людей Заходу відмовляється сприйняти правду так, як її сприймають учні Сходу; не маючи можливості особисто випробувати правдивість деяких психічних і духовних фактів, які є основою докладного вчення, розум Заходу природно вимагає фактичних доказів для сприйняття подальшого навчання. Позаяк ці факти можуть бути сприйняті лише особистим досвідом, то ніякі доводи не можуть бути достатньо переконливими. Отже, учні Заходу можуть сприйняти східне вчення лише сліпо, на віру, або ж зважати на нього тільки як за припущеннями і теоріями самого Вчителя. А позаяк таких припущень і теорій на Заході кілька тисяч, то не дивно, що учні в них часто не вірять, кажучи, «що одне припущення рівноцінно іншому».

Вивчаючи факти «того боку», учень повинен, першим обов'язком, усвідомити, що йому не можуть бути дані фактичні докази за відсутності в ньому самому високорозвинених психічних і духовних почуттів.

У такому випадку вимога доказів рівносильна вимозі сліпого довести йому, що така-то річ червоного або іншого кольору, або ж вимогу глухого доказів гармонії в музиці. Уявіть собі, як пояснити смак цукру людині, яка ніколи не їла нічого солодкого. З чого тут почати? І як вести пояснення?

Отже, в даному випадку треба першою справою зрозуміти, що вчення цієї книги пропонуються не як докази феномену «того боку», але лише як розповідь мандрівника, який повернувся з ще непізнаної країни і який повідомляє про все, що він там бачив.

Як ми вже говорили нашим учням на першому уроці, даному дев'ять років тому: «Вчителі Сходу не вимагають сліпого увірування в їх Вчення. Навпаки, вони вселяють учням – засвоїти лише ту правду, в якій вони особисто можуть переконатися. Але в той же час, учень повинен зрозуміти, що для особистого переконання він сам повинен спочатку розвинути. Учитель просить учня, щоб той довірився йому для указання шляху і каже йому: «Ось шлях. Іди, і на ньому ти знайдеш те, чого я тебе вчив. Хапайся за ці пізнання, зваж, змиряй їх сам і спробуй їх. Дійшовши до будь-якої точки шляху, ти пізнаєш стільки ж, скільки і я, і будь-який інший, хто був пізнав на цьому ж місці, але перед тим як ти доберешся до однієї, будь-якої точки, ти повинен погодитися з нашими поясненнями або відкинути їх. Не сприймай нічого остаточно без перевірки, але якщо ти розумний, то скористайся порадами і досвідом тих, які йшли тут до тебе. Особистий досвід обов'язковий, але ті, які вже пройшли цей шлях, можуть служити покажчиками тим хто знову прийшов. Просуваючись уперед, вони залишають за собою на шляху позначки і вказівні стовпи, якими всяка розумна людина скористається. Ніхто не вимагає сліпої віри; треба мати лише довіру до мене, поки ти не будеш у змозі сам доводити ті істини, які я тобі вселяю, як вони були доведені мені свого часу моїми попередниками».

Учень Заходу, мабуть, скептично заперечить, що ми не наводимо ніяких наукових доказів феноменам «того боку». Якщо він має на увазі під «науковими», докази фізичного характеру, то ми не можемо не погодитися з ним. Але для обізнаного окультиста термін «науковий» має більш широке і глибоке значення. Людину, яка хоче змиряти, зважити і зареєструвати безтілесні предмети за допомогою фізики, нічого крім невдач і розчарувань чекати не може,

бо вона ніколи не доб'ється бажаних результатів. Фізичні прилади призначені лише для фізичних цілей, – символ духовного світу має свої власні прилади і вони одні можуть відобразити його феномени.

Ми сподіваємося, що читач нас правильно зрозуміє.

Ми не пропонуємо ніяких фізичних доказів. Таких, кажучи прямо, не існує. Ми не наводимо доводів, бо все одно не знайти спільної основи для тих хто дивиться «із того боку» і тих, чий зір обіймає лише земне.

Але це не означає, що ми наводимо ряд не збагнених розумом даних і вимагаємо беззаперечної віри в них. Нітрохи. Хоча розум не може пробити завісу, яка розділяє обидві сторони життя-смерті, все ж розум, очищений від забобонів і не відданий сліпо всяким вченням, усвідомить деяку «розумність» у викладі істин невідомого світу – і здасться, що це вчення узгоджується з іншими, вже визнаними фактами і призводить до розумного роз'яснення того феномену, який інакше залишається не роз'ясненим. Загалом, розум зрозуміє, що вчення Істини узгоджує, мабуть, суперечливі один одному поєднання фактів і з'єднує багато окремих та досі неясних, хоча й визнаних розумом, шматочків істини в одне розумне ціле.

Ми просимо наших учнів зробити свої судження лише після уважного прочитання нашої книги; радимо також уважно заглибитися в усе викладене, а тоді ще раз перечитати книгу. Після цього нехай вони запитують себе: «Хіба це не здається розумним і правдоподібним?». Якщо читач зможе визнати все це лише як «припущення, що розвиває вчення», то нехай він задовольниться хоча б цим, хоча такий термін може викликати лише посмішку у тих, які знають, що це вчення засноване на дослідях і свідченнях древніх учених. Але при повторному уважному читанні і роздумі, це вчення з кожним разом здається все більш і більш розумним і прийнятним, замість колишніх вчень. Нелегко відкараскатися від запропонованої істини; вона безперестанку набридає вам, так би мовити, в розумове вухо, а за цим розумовим вухом знаходиться ще частинка вашого Я, хоч і прихована, як би у піхвах, і та знає істину. Знає! Незважаючи на всі ваші заперечення, ви не можете відійти від істини, коли вона проникла у вашу свідомість, бо вона підтримується вашою підсвідомістю і з часом пустить коріння, а потім листя й квіти.

Таким чином, не так уже й важливо, чи вдасться ученю відразу у Вчення чи ні. Часу попереду багато і він зробить свою справу. Зрештою, будь-яке Вчення є посіяним зерном.

Розділ 2. Смерті немає

Людей вкидає у транс думка про смерть.

Як часто доводиться чути про те, «що людина була скошена лютим женцем», або «скошена у розквіті літ», або «що її діяльність перервалася», або «що трудове життя обірвалося», та інше й інше, причому головним чином хочуть висловити, що існування людини стерто і перейшло у ніщо. Особливо наочно це виражається на Заході. Хоч там і переважає релігія, яка проповідує радощі загробного життя, так що здавалося б, кожен вірянин повинен був би вітати кончину й усі родичі та друзі повинні були б одягатися у світлі шати і прикрашатися барвистими квітами з нагоди переходу улюбленої істоти в іншу, кращу сферу буття, – ми ж бачимо якраз протилежне. Більшість, не дивлячись на сповідання вчення, ніби боїться наближення «зухвалого женця», друзі померлого одягаються в траурний одяг і від душі журяться за покійним, як по назавжди втраченому. Незважаючи на всю їхню віру, смерть для них страшна.

Для тих, які дійшли усвідомлення, що смерть лише ілюзія, ці страхи відпадають. І вони природно журяться, але вони знають, що ця розлука тимчасова, що улюблена істота просто перейшла в іншу життєву фазу і ніщо не втрачено, не загинуло.

Існує найдавніша індійська байка, в якій йдеться про гусеницю, котра відчула близькість кінця свого існування і наближення довгого сну лялькового періоду та скликала через те всіх своїх друзів. «Мене засмучує усвідомлення, – мовила вона, – що мені треба розлучитися з життям, сповненим надій і, яке обіцяє мені стільки досягнень у майбутньому. Страшний жнець скосить мене у розквіті молодості, цим природа доводить свою безсердечність. Прощайте дорогі друзі, прощайте навіки. Завтра мене не стане». І вона померла, оточена засмученими друзями. Одна стара гусениця сумно заявила: «Наша сестра нас покинула. У нас із нею спільна доля. Один за одним ми будемо скошені грізним винищувачем, як трава на лузі. Ми віримо, що знову житимемо разом, але можливо, що це лише марна надія. Адже ніхто не знає нічого позитивного про наступне життя. Давайте разом оплакувати нашу сумну долю!». І вони сумно розійшлися.

Кожному з нас зрозуміла жорстока іронія цієї байки і ми не можемо не посміхнутися при думці про нецтво повзучої гусениці в той перший період її існування, знаючи, що вона після смерті, подібної довгому сну, перейшовши вже у вищу життєву фазу, перетвориться у дивно красиву істоту. Але не смійтеся над гусеницею, друзі, ні ви, ні я від неї не відрізняємося. Кілька століть тому цей індійський байкар описав людське нецтво, що панує в нижчих життєвих сферах. Всякий окультист упізнає в переході гусениці в лялечку, а потім в метелика, картину того

переродження, яке очікує будь-якого смертного, чоловіка або жінку. Скрізь для людей смерть ні що інше, як смерть подібна сну гусениці. В обох випадках, життя ні на секунду не припиняється, воно триває весь час, поки природа творить свої зміни. Ми радимо кожному учневі запам'ятати цю байку, якій, багато століть тому, вчили індійських дітей і яка передавалася з покоління в покоління.

Точно кажучи, східні вчені вважають, що смерті взагалі немає. Ця назва помилкова, а сама думка – хибна думка, народжена невіглаством. Смерті немає, є тільки життя. Життя складається з численних фаз і образів, і неосвічені люди називають деякі з цих фаз «смертю». По суті ж, ніщо не вмирає, але все схильне до зміни образів і дій. Едвін Арнольд цю думку красиво висловлює в своєму перекладі «Бгавад-гіти»:

«Душа ніколи не народжувалася;
Душа ніколи не припинить свого буття.
Не було часу, коли вона не існувала;
Початок і кінець – це лише сон.

Ненародженою, невмирущою, непорушною,
Душа залишається навіки;
Смерть її не торкнеться,
Хоч її оболонка і здається мертвою».

Матеріалісти часто протиставляють вченню про вічність життя, навіть після смерті, заперечення, що все в природі має померти, розклатися й зруйнуватися. Якщо б справа була дійсно така, то висновок про смерть душі був би цілком логічний. Але, по суті, нічого подібного не відбувається в природі. «Ніщо не вмирає насправді». Смерть найменшої і на вигляд неживої істоти є, власне, лише зміною способу і умов тієї енергії і тих дій, які її створюють. Навіть саме тіло «не вмирає», правду кажучи. Воно не становить одне ціле, а складається із з'єднання клітин, які своєю енергією оживляють і оживотворяють його. При відході душі з тіла одиниці, складові його, відштовхуються одна від одної, замість того щоб з'єднуватися, як раніше. Сила, яка з'єднувала їх, зникає і відбувається зворотна дія. Один письменник правильно висловився: «Тіло жвавніше всього, коли воно померло». Інший письменник сказав: «Смерть є лише одним із видів життя і руйнування одного матеріального образу є лише передмовою до утворення нового образу». Отже, аргумент матеріалістів вельми потребує передумов і будь-яка теорія заснована на ньому, призводить до неправильних висновків.

Але вельми обізнаний окультист або інша духовно розвинена особа не потребує доказів матеріалістів і не надає їм значення, будь вони навіть у сто разів логічніше. У таких людей дуже розвинені вищі психічні та духовні здібності, при яких вона знає, що душа не гине при розкладанні тіла. Коли маєш можливість відкинути фізичне тіло і дійсно мандрувати «по той бік», що відбувається з багатьма видатними особистостями, то всякі міркування і суперечки про справжнє існування «життя після смерті» здаються безглуздими і нікчемними.

Особа, яка не досягла ще ступеня психічного і духовного розуміння, яке дає впевненість у посмертному житті душі, і вимагає доказів, має вдатися до внутрішнього духовного споглядання; кожна філософія вказує, що внутрішній світ набагато більш істотний, ніж світ зовнішніх феноменів. На ділі, людина дуже мало розповідає про зовнішній – вона керується внутрішнім відгомонам вражень ззовні. Вона не бачить дерева, на яке дивиться – вона бачить лише перевернутий образ дерева, зображений на її сітчастій оболонці. І навіть цього образу її розум не бачить, адже його досягає лише коливання нервів, кінці яких порушено цим образом. Тож, нам нема чого соромитися, якщо ми беремо розумові запаси із затаєних вигинів нашої душі, бо в ній відображено багато прихованих істини.

У великих підсвідомих і надсвідомих областях нашої душі таїться знання багатьох основних істин всесвіту. Між ними особливо сильно відбиті дві істини: 1) впевненість в існуванні вищої, всесвітньої Влади, яка підтримує світ феноменів і існує під та за ним; 2) впевненість у безсмерті Істинного Я – Щось Внутрішнє, що вогонь не може знищити, вода не може втопити і вітер не може відігнати. Духовний погляд, спрямований усередину, завжди знайде це Я з упевненістю в його нетлінності. Правда, це доказ іншого роду, ніж той що вимагається для істотних предметів, але що з того? Шукана істина суть духовного, а не фізичного зовнішнього життя, тому її треба шукати всередині, а не ззовні самої душі. Предметний, об'єктивний розум стосується лише фізичних предметів – розум суб'єктивний, особистий, або інтуїція, стосується психічних духовних цілей, одне є тіло речовин, інше – душа речовин. Шукайте знань, що стосуються обох видів речовин, у відповідних областях вашої власної істоти.

Дайте душі висловитися; пісня її прозвучить голосно, ясно і прекрасно: «Смерті немає; Смерті немає; Є лише Життя і Життя це вічне!». Така пісня душі. Слухайте її, бо вона є Мовчання, і лише в ньому її вібрації можуть досягти ваших нетерплячих вух. Це пісня Життя, яке вічно заперечує Смерть.

Немає Смерті, є лише Вічне життя, на віки віків.

Розділ 3. Плани буття

Одна з основних думок філософії йогинів, яку звичайний розум Заходу лише насилу осягає і засвоює, стосується «планів» буття. Ці труднощі особливо виступають при намаганнях західних учнів осягнути вчення йогинів про «той бік». Західні мислителі наполягають на понятті про життя безтілесної душі в певному місці або в місцях. Відповідальність за це несе головним чином західна теологія, хоча треба зважати і на тенденцією західного розуму думати про все в межах предметного існування, навіть стосовно безпредметного життя. Середній західний учитель релігії наполягає на понятті про «небо» як про місце, існуюче десь у просторі, яке містить чудові будови з дорогоцінних каменів і вулиці, мощені золотом. Навіть ті, які вже відмовилися від таких дитячих поглядів, не можуть звикнути до думки, що їх небо являє собою стан, а не місце. Західний розум насилу сприймає абстрактне поняття і природно переходить до колишнього поняття про небеса у просторі.

Східний розум, навпаки, легко сприймає думку про декілька «планів» існування. Століттями прищеплене поняття для них настільки ж просте і зрозуміле, як поняття про місце. Ми зустрічали вчених Заходу, які з посмішкою усвідомлювали, що для них поняття про «план» тотожне з поняттям про пласку поверхню або про шар якихось матеріальних речовин. Але подібне поняття досить далеко від істини. План цей – стан, а аж ніяк не місце, і учень повинен звикнути, виключати думку про місце з поняття про план.

План є умова або стан діяльності у вічній енергії духу, в якій живе і рухається космос. У будь-якій точці простору можуть бути численні плани дій. Користуючись прикладом світу істотного, візьмемо вібрацію звуку: повітря може бути насичене багатьма звуками музичної гами. Кожен звук виходить лише від вібрації певної міри в повітрі. Всі звуки займають однакове становище в просторі і, проте, не стикаються. Існує фізична аксіома, що дві будь-які речовини тіла не можуть займати те ж місце в один і той же час. Але тисячі цих віброуючих звуків можуть зайняти той же простір в один і той же час. Це доступно кожному слухачеві оркестральності виконання музичного твору. Численні інструменти грають в один і той же час, повітря насичене численними вібраціями, і все ж, при бажанні, можна відрізнити всякий окремий інструмент і навіть окремі тони. Жоден звук не пропадає, хоча вся маса звуків передається нам лише через маленький простір нашої барабанної перетинки. Це досить грубий приклад, але він може сприяти формуванню правильних уявлень.

Інший приклад, цього разу вищого виду, може дати вібрація світла. Як відомо, світло є наслідком вібрації ефірних хвиль при їх контакті з фізичною речовиною. Кожна барва займає своє місце у вібраційній гамі. Кожен промінь сонця, що доходить до нас, складається з численних барв – кольорів спектру, які можна відокремити за допомогою відомих призматичних інструментів. Всі ці барви можна знайти в будь-якому місці, куди сягає сонячне проміння. Вони там зібрані разом, але можуть бути відокремлені і позначені один від іншого. Крім того, за царством світла, доступного для людського ока, існує багато кольорів, яких ми не можемо бачити через їхню занадто високу або занадто низьку для нас вібрацію. Ці невидимі барви ми можемо виявити лише за допомогою інструментів. Можливо, ця різна оцінка вібрацій барв допоможе вам зрозуміти позапросторовість планів існування.

Ще один приклад може дати електрика, що служить новим доказом різних ступенів і умов енергії, які займають той же простір у один і той же час. На вдосконалених телеграфних приладах ми бачимо, що багато таких повідомлень передаються у різні напрямки по одному й тому ж дроту, причому жодне з інших не зміщується. Так само повітря може бути насичене тисячами бездротових телеграфних послань, які не стикаються одне з одним. Різні вібрації проникають одна через одну, не помічаючи і не відчуваючи присутності інших. Зрозуміло навіть існування дюжини світлів, які займають один і той же простір, за умови, що тональність кожного з них заснована на зовсім іншій вібраційній речовій гамі, причому один світ анітрохи не заважав би іншому і живі істоти на кожному навіть не підозрювали б про існування таких в інших світах. Наукові письменники займалися створенням химерних оповідань про серію таких світлів і самі того не знаючи, правильно зображували метафізичну істину.

Але, – можуть нам заперечити, – хіба філософія йогинів учить, що ці плани буття являють із себе лише різні образи вібрацій речей? Зовсім ні. Вчення показує, що кожен план представляє різну ступінь вібраційної енергії, але не речовини. Речовина, навіть найкраща, представляє із себе лише дуже низький образ вібраційної енергії. Існує багато видів речовин найвищої якості, про які пересічний науковець не має уявлення. А за планом речовин височить план над планом надречової енергії, яка навіть не сниться мудреця фізичної науки. І все ж, заради прикладу, можна

увияти собі, що кожен такий план проявляється в тій же точці простору, в один і той же час. Отже, ви бачите, що поняття про плани не має нічого спільного з поняттям про простір.

З усього попереднього, учень може врахувати, що ми, говорячи про плани буття «по той бік», далекі від визначення місця або області простору. Філософія йогинів аж ніяк не стосується викладання про небеса, про пекло або чистилище в сенсі місця. Вона нічого не відає про такі місця або області, хоча визнає істинну основу тих вчень, які цього дотримуються.

У цій книзі ми не будемо обговорювати загальне питання про незліченні плани існування, що проявляються у всесвіті. Мета нашої книги – описати ті плани астрального світу, які стосуються існування безтілесної душі землян – так званий «світ духів» людського роду. Ми побачимо, що існує багато планів і надпланів буття на великому астральному плані життя – більш відомому під назвою «астральний світ», на відміну від фізичного світу, що знаходиться під ним у вібраційній гамі. Кожен план і підплан (субплан) має свої особливі властивості і феномени, й все ж вони всі мають однакові загальні закони, правила і чесноти.

Перед переходом до обговорення астрального плану хотілося б ще раз затвердити у вашому розумі правильне розуміння про план. Говорячи про «підвищення» з нижчого плану на вищий або про «спуск» з вищого плану на більш низький, ми не маємо на увазі підйом або спуск по сходах або шарами. Навіть загальноприйнятий символізм про сходження з глибини на поверхню океану, в даному випадку неправильний. Найкращим прикладом переходу з плану на план може послужити збільшення або зменшення вібрацій, що виявляються в звукових, світлових і електричних хвилях. При натягуванні струни скрипки можна підвищити ступінь вібрації і тону. Так само, при нагріванні залізного бруска, колір його поступово змінюється з блідо-червоного в ніжно-фіолетовий або білий. Відносно електрики можна, за бажанням, збільшити або зменшити струм. Ще більш матеріальним прикладом може служити найтвердіший мінерал, який може бути перетворений на невидимий пар за допомогою нагрівання. Всі ці прояви так само дійсні на вищих «планах», як і на нижчих. При бажанні, можна увияти собі перехід з вищого плану на нижчий або з нижчого на вищий, як зміни у вібраційній енергії, яка складає усе. Це дуже вдале порівняння. Немає слів для висловлення вищих феноменів. Всі пояснення в межах нижчих планів грубі, недосконалі і незадовільні. Але, навіть ці грубі приклади можуть допомогти розуму досягнути значення предметів, що перевищують здатності розуміння пересічного розуму і не підлягають висловом звичайними словами.

А тепер, твердо засвоївши вищесказане, перейдемо до обговорення великого астрального плану буття.

Розділ 4. Астральний план

Учні Заходу і Сходу, які вивчають окультизм, черпають багато відомостей у старовинних працях, котрі тлумачать про серію планів, наступних безпосередньо за матеріальним світом і поверхнево позначених під назвою «астральний план».

Але значення цієї назви не у всіх однакове. Багато хто з більш древніх авторитетів вживають її, як і ми в цій книзі, для позначення цілої серії планів, які перебувають між планами матеріального світу і дуже високими планами існування, відомими під назвою «духовних планів», які за самою своєю природою незбагненні розуму середнього обивателя. З іншого боку, деякі із західних письменників вживають назву «астральний план» для позначення лише нижчих планів і субпланів астральних серій – тих планів, які з одного боку з'єднуються з матеріальними планами, а з іншого боку з більш високими астральними планами. Це часто спантеличує учнів, які беруться за вивчення планів, що лежать над матеріальними.

У цій книзі, як і в попередніх наших творах, ми наслідуюмо приклад древніх авторів і відносимо наше визначення до всіх великих серій планів, які перебувають між матеріальним планом і вищими духовними планами. Це простіше для учня і позбавляє його від змішуванні багатьох технічних відмінностей.

«Астральний план» складається з численних планів і субпланів та підрозділів субпланів, поступово підвищуючись від планів, що стикаються з вищим матеріальним планом, до тих, які з'єднуються з нижнім шаром (якщо можна так висловитися) великих духовних планів. Але між цими двома крайнощами знаходиться весь можливий різновид феноменів і фаз існування. На нижніх астральних планах проявляється психічна діяльність, відома людям під назвою ясновидіння, ясновчуття, телепатії, психометрії тощо. На інших низьких астральних планах знаходяться деякі види «духів», «привидів» та інших проявів безтілесних душ, які іноді помітні й відчуються людьми і деякими тваринами.

Астральні тіла людей, які ще не відокремилися від плоті, теж іноді подорожують по деяким з цих планів і проявляють діяльність, або під час сну володаря тіла, або в певних умовах трансу, або ж, якщо власник навмисно залишає тимчасово свою тілесну оболонку і перекидає своє астральне тіло на астральний план.

Астральні барви або аури, які оточують фізичні тіла кожної людини, проявляються теж на певних астральних субпланах. Деякі інші субплани можуть бути названі «планами психічних сил»; за їхньої допомоги створюються різні види психічних феноменів. На однорідно низьких планах зустрічаються «образи думок», «хвилі думок», «хмари думок» та інше, які виходять із людських умів і мандрують, карбуючись у думках і почуттях тих, які їх притягують і самі психічно відповідно налаштовані. Ми згадуємо про них лише побіжно, для загальних відомостей, а не в подробицях, бо ми вже обговорювали ці феномени в наших інших книгах. Для непідготовлених людей перебування на деяких нижчих астральних планах є зовсім не приємним і не здоровим. Дійсно, досвідчені окультисти торкаються їх якомога менше і радять усім початківцям у заняттях окультизмом, уникати цих заразних психічних областей так само, як вони уникали би болотних областей матеріального плану, що випаровують лихоманку. Багато осіб заподіяли собі великої шкоди, намагаючись проникнути в ці нижчі плани, не маючи точного уявлення про їх природу, багато розбили свої тіла і душі, легковажно створюючи або заохочуючи психічні умови, які змусили їх діяти на цих низьких планах. Стародавній вислів, що «дурні кидаються туди, куди ангели бояться вступити», тут повністю виправдовується.

Деякі з цих нижчих астральних субпланів заповнені астральними образами безтілесних людських істот, вищі початки яких ще з'єднані з астральним тілом і, які пов'язані із Землею через силу тяжіння матеріального світу. У цій же області мешкає тимчасово самий накип безтілесного людського життя, якого все притягує ще до матеріального світу і ніщо не тягне у височинь. Сумно бачити людей, які, будучи ще у плоті, ні за що б не спілкувалися з подібними особистостями, а в цьому астральному плані вітають їх, як «благословенних духів» і «прекрасні душі». Відразу, що охоплює багатьох хто займається «викликанням духів» після деякого числа сеансів, вельми зрозуміла, якщо вникнути у характер мешканців цих низьких «планів». Деякі з цих негідних жителів нижчого астрального плану вдають друзів і родичів шукачів відповіді, до скорботного подиву останніх.

Позаяк плани поступово піднімаються, ми покидаємо цей вид особистостей і вступаємо в царство безтілесних душ тих, які вже здобули вищу духовну ступінь. Вище і вище ведуть сходи, по планам і субпланам, поки не приводять, нарешті, в царство благословенних – тимчасовий осідок тих, хто досяг високого духовного розвитку, «небесні світи», які різні релігії намагаються позначити відповідно вірі та традиції кожної. І так само, як у віруваннях людства передбачається існування «пекла» на противагу «небесам», так і в астральному світі, – як можна було очікувати, – зустрічаються низькі плани в яких мешкають безтілесні душі людей грубих звичаїв і потягу, і тут несуть неминучі наслідки свого земного життя. Але ці «пекла» астрального світу не вічні, – безтілесна душа може з часом перейти у краще середовище, – їй надають можливість покращитися.

Католицьке поняття про «чистилище» існує і в астральному плані, у вигляді відомих субпланів, у яких «усі злочини спалюються», як висловився дух батька Гамлета – але не вогнем матеріальним: тут досить вогню спогадів і уяви.

Коротко кажучи, в великому астральному плані можна знайти умови, відповідні майже, якщо не повністю, поняттям людського розуму по відношенню до релігій усіх часів і всіх країн. Ці поняття не випадкові – вони є наслідком досвіду деяких, котрі якимось чином встановили психічний зв'язок з деякими мешканцями астральних планів. Кожен з тих, згідно своїй природі й нахилам, передав свій досвід своєму товаришеві, який згодом приєднав їх до різних релігій світу. Не потрібно забувати, що кожен людський рід мав свої перекази або традиції про осідок померлих душ; описи цих «місць» багато в чому відрізнялися і все ж сходилися в якихось подробицях. При подальшому розборі ми побачимо, як передавалися ці повідомлення і як можна узгодити та зрозуміти ці доповіді.

Поняття «астральне» означає зазвичай – «стосується зірок». Воно спочатку стало вживатися у зв'язку з окультизмом через загальне поняття людей, що «та сторона» знаходиться «на небесах», між хмарами або в області зірок. Навіть у наші дні, коли поняття про небо, як про «місце», розумними людьми вже більше не визнається, ми якось природно дивимося вгору, кажучи про «небеса», або вказуємо вгору для визначення місця перебування «благословенних». Важко відкинути звичайні поняття цілих поколінь і, хоча ми перестали вірити в особливий «верх або низ» всесвіту, успадкований нами колишній хід думки змушує нас уявляти собі вище царство душі нагорі, ближче до зірок. І так само давнє поняття «астральне» збереглося в окультній термінології.

Ще раз ми застерігаємо учня, не змішувати поняття про астральний план з поняттям місця або місць. Немає місця, званого астральним планом. Астральний план ні нагорі, ні внизу, ні на півночі, ні на півдні, ні на сході, ні на заході. Він не лежить ні в якому особливому напрямку і все ж знаходиться в усіх напрямках. Астральний план завжди стан, а не місце. Він представляє із себе скоріше ступінь вібрації, ніж частину простору. Його розмір – час, а не простір. Якщо ми вживаємо слова: «область», «царство», «вище або нижче», «нагорі або внизу», то їх потрібно розуміти в переносному сенсі, так само, як ми говоримо «про високий ступінь вібрації», «ще більш високий ступінь вібрації» тощо, – ми вважаємо за потрібне повторити це застереження, бо посередній учень легко впадає в оману,

поєднуючи поняття про «план» і про «простір» або «місці», а тим часом між цими двома поняттями не допускається ні найменшого зв'язку.

Розділ 5. Після смерті

Найчастіше люди посередніх знань, тих, хто займається вивченням «того боку» запитують: «Що переживає душа безпосередньо після відділення від тіла?».

Вельми сумно слухати відповіді, які так звані авторитети іноді дають на цю тему. Правда, що «недостатні знання небезпечні».

Зазвичай люди уявляють собі, що душа просто виступає з тіла і відразу ж вступає у новий світ діяльності, – в країну див, дивовижних і таємничих явищ. Багато хто живе надією на зустріч на тому березі з усіма близькими, хто пішов раніше. Хоча існує щось, що відповідає цьому, душі доводиться пройти через зовсім інші переживання відразу після відділення від тіла. Для більшої ясності обговоримо переживання душі перед самим відділенням від тіла і зразу ж після нього.

Людина, яка наближається до того, що прийнято називати «смертю», але що є лише перехідним станом між двома великими планами життя, відчуває поступову втому фізичних почуттів. Зір, слух, дотик стають все слабкішими і «життя» людини нагадує поступове загасання полум'я свічки. Часто це становить єдиний феномен наближення смерті. Але в багатьох інших випадках при отупінні фізичних почуттів, психічні почуття дивно загострюються. Часто буває, що вмираючий виявляє усвідомлення того, що відбувається в іншій кімнаті або в іншому місці. Ясновидіння, а іноді і ясновчуття, часто пов'язані з наближенням смерті, вмираючий бачить і чує те, що відбувається в далеких місцевостях.

Часто бувають випадки, зауважені товариством психічних досліджень і, які ще набагато частіше передаються в сімейному колі, що вмираючий настільки виступає зі своєї особистості, що друзі й рідні, в даліні фактично бачать його й іноді навіть вступають із ним у розмову. При точному порівнянні часу з'ясовується, що ці явища, в більшості випадків, бувають швидше до смерті людини, а не після смерті. Бувають, звичайно, випадки, що сильне прагнення вмираючого сприяє перекиданню його астрального тіла в присутність близької йому людини відразу після смерті, але ці випадки куди рідше попередніх. У більшості випадків феномен цей походить від такого могутнього процесу передачі думки, що у відвідуваній особі карбується присутність вмираючого друга або родича, навіть поки душа останнього ще залишається в тілі.

У багатьох випадках вмираючий психічно усвідомлює близькість улюблених людей, померлих раніше. Це не повинно означати, що ті люди фактично присутні. Потрібно пам'ятати, що межі простору стерті на астральному плані і, що можна увійти у близькі стосунки з душею іншого, незважаючи на простір. Іншими словами, і без суміжності простору дві душі можуть насолоджуватися взаємною близькістю розуму й духу. Тому хто ще пов'язаний плоттю, це дуже важко досягнути. На матеріальному плані, звичайно, керують закони про простір. Телепатія пояснює нам феномен «того боку». Дві особи, які перебувають у плоті, можуть увійти в найтісніший зв'язок за допомогою спілкування їх духовних початків, будучи при цьому на різних краях світу. Так само, дві душі можуть насолоджуватися найтіснішим спілкуванням, не зважаючи на простір.

Як ми вже говорили, вмираючий часто входить у духовне спілкування з тими, які вже знаходяться по той бік, і це його дуже підбадьорює. Прекрасна подія, яка супроводжує те, що ми називаємо «смертю» – факт, що дійсно бувають поєднання з улюбленими, на що добрі люди так сподіваються. Але не зовсім так, як ці добрі люди собі це зазвичай малюють.

Астральне тіло вмираючого поступово звільняється від фізичного. «Астральне тіло», як учням мабуть відомо, є точна копія тіла фізичного, і за життя, в більшості випадків, обидва поєднуються. Проте, астральне тіло покидає фізичне тіло при смерті останнього і становить на деякий час оболонку душі. По суті, воно теж матеріальне, але з настільки тонкої речовини, що воно недоступне вимірам, які виявляє звичайна речовина.

Під кінець «астральне тіло» просто вислизає з фізичного тіла і залишається зв'язане з ним лише за допомогою тоненької нитки або мотузки астрального складу. Зрештою і цей зв'язок переривається і «астральне тіло» несеться, огортаючи душу, яка залишила фізичне тіло. І фізичне і «астральне» тіла служать лише тимчасовою оболонкою самої душі.

Душа, яка покинула фізичне тіло (в «астральному тілі») занурена в глибокий сон або стан коми (рід летаргічного сну), що нагадує стан ще не народженої дитини за кілька місяців до народження. Душа готується до відродження на астральному плані і їй потрібен час, щоб пристосуватися до нових умов та набратися сил і енергії, необхідних для нової фази існування. Природа сповнена таких аналогій – народження на фізичному і на астральному плані має багато спільного, і в обох випадках передуює стан коми. Під час цього подібного сну стану,

душа живе в «астральному тілі», яке служить їй оболонкою і захистом, у тому ж вигляді, як утроба служить захистом немовляті до його фізичного народження.

Перш ніж продовжувати, слід зупинитися для розгляду деяких рис життя душі на цій стадії. Зазвичай душа спить спокійно, не стурбована впливами ззовні і захищена від них. Але в деяких випадках бувають винятки, а саме, при так званих «снах» сплячої душі. Ці сні походять від двох причин: 1) надмірні прагнення переповнюють дух вмираючого, як-то: любов, ненависть або невиконані обов'язки; 2) надмірні прагнення або думки залишилися на Землі, за умови, що ці люди в досить близьких стосунках з померлою душею, в сенсі любові або інших глибоких прихильностей. Кожна з цих причин, або обидві разом, викликають занепокоєння в сплячої душі і прагнуть залучити душу назад до Землі, або у вигляді подібному сну, телепатичному спілкуванню, або, в інших окремих випадках, чимось, що нагадує стан сновиди у фізичному житті. І те, й інше гідне жалю, бо душа цим стурбована, і цим затримується її еволюція та розвиток в її новій фазі існування. Ми обговоримо це докладніше, перш ніж іти далі.

Людина, яка спокійно переходить з матеріального плану на астральний план, рідко буває стурбована «снами» при астральному сні. Вона природно проходить через період коми і так же легко переходить у нову фазу існування, як бутон, що переходить у квітку. Інакше буває з людьми, які сповнені земних прагнень або сильних докорів сумління, ненавистю, великою любов'ю або турботою про залишених позаду. В останньому випадку бідна душа часто мучиться цими земними путами і її астральний сон стає гарячковим та неспокійним. У таких випадках часто помічається мимовільна спроба увійти в стосунки із Землею або проявитися людям, які залишилися на Землі. У рідкісних випадках, як ми вже говорили, слідує навіть стан, схожий на земний стан сновиди або ходіння уві сні, і бідна спляча душа іноді навіть відвідує колишні краї. У таких випадках, коли це поява видна людям, можна завжди зазначити її сонний вигляд: не вистачає чогось, що було при земному житті. Розповіді про привидів підтверджують це і лише так можна собі це пояснити.

Згодом, однак, ці бідні, притягнуті до земного душі, стомлюються і під кінець занурюються в благословенний сон, що складає їх справедливу долю. У такому ж вигляді, сильні прагнення тих, які залишилися позаду, часто сприяють встановленню зносин між ними і душею, яка відійшла, приводячи її цим у занепокоєння і тривогу. Багато людей, спонукувані найкращими намірами, затримували природний розвиток коханої людини на астральному плані і позбавляли втомлену душу заслуженого спокою.

Розділ 6. Сон душі

У зв'язку з темою про сон душі, про який ми говорили в попередньому розділі, ми дозволяємо собі зробити виписку з нашої попередньої книги: «Перш ніж іти далі, звернемо увагу на те, що люди, які залишилися на Землі, близькі померлого, можуть впливати на стан його душі після смерті, сприяти її переходу в мирний і спокійний стан або, навпаки, створювати їй муки і затримувати її хід угору. Душа, у якій залишилося що-небудь недомовлене, що вона мусить повідомити живим на Землі, або душа, надто засмучена горем залишених нею близьких, особливо якщо вона постійно чує навколо себе їх плач і заклики, не отримає відпочинку в астральному світі. Вона ніколи не прийде у спокійний, напівсонний стан, з якого є перехід до вищих світів. Вона буде боротися з цим сонним станом і робити відчайдушні спроби повернутися на Землю. Сльози і заклики залишених позаду людей будуть ще більше підтримувати її в цьому прагненні. Вона почне шукати способи відповісти на ці заклики і це завжди буде заважати їй зосередитися на вищих ідеях, завжди буде повертати свідомість до земного й заважати її внутрішньому розкриттю. Такі, внутрішньо звернені до земного душі, іноді виявляють своє існування на спиритичних сеансах. Наше егоїстичне горе або бажання бачити того, хто помер, дуже часто приносить йому нескінченно більше нещастя, ніж сама смерть, яка зовсім не є нещастям. Всі егоїстичні прояви горя і страждання особливо небезпечні для людей, які під час земного життя не склали собі чіткого уявлення про той стан, в який вони повинні перейти після смерті. Коли таких людей починають жаліти і плакати за ними, вони, чуючи ці заклики, приймають їх як реальність і прагнуть на Землю. Інші ж, під час земного життя зрозумівши сутність смерті, відмовилися б відповідати на голоси їх живих друзів, але у цих немає сил і засобів боротьби. Окультистам відомі випадки, коли душі померлих цілими роками і десятками років боролися проти дрімотного стану, який є передвісником переходу до вищого світу. І це змушувала їх робити «любов» до них близьких осіб на Землі, які не могли змиритися з думкою про їхню смерть. Така егоїстична любов може заподіяти душі нескінченні страждання, які настільки ж перевищують усі можливі земні страждання, наскільки тонкість і інтенсивність дії астральної речовини перевершує властивості матерії. Люди повинні уникати всього того, що може затримати понадземний шлях тих хто пішов, особливо слід боятися перешкодити руху цим шляхом з особистих мотивів. Насправді, вони зовсім не сплять, вони живуть, можливо, навіть більш інтенсивно, ніж ми, чекаючи години свого повернення. Плачучи за ними, ми змушуємо їх помирати і переживати свою смерть не один раз, а безліч разів. Істинно люблячі і обізнані люди, повинні уникати такого прояву

їхньої любові й повинні дати можливість душі, яка пішла, досягти стану внутрішньої рівноваги, який може виявитися нагородою за все пережите душею під час земного життя».

Існує інша фаза цього особливого періоду розвитку душі, яку ми повинні тут зауважити.

Ми знову вдаємося до того, що писали раніше на цю тему: «Тільки душа людини, яка померла природною смертю, переходить незабаром після смерті у стан такого приємного, легкого напівсну, про який ми говорили. Люди, які загинули під час якихось нещасних випадків або катастроф, убиті на війні й інші, котрі несподівано залишили фізичне життя тіла, довгий час не засинають. Вони здаються тими хто наче володіє повною земною свідомістю, крім тільки здатності відрізнити реальне від нереального (з точки зору людини). Дуже часто вони зовсім не знають, що вони «померли» і самі не розуміють, що ж таке відбувається з ними. Буває, що вони залишаються в повному усвідомленні щодо всього, що відбувається на Землі і за допомогою своїх астральних почуттів можуть чути та бачити все, що відбувається навколо них, але вони не можуть зрозуміти того, що вони вже вийшли з тіл, і не можуть пояснити собі всього того, що бачать і чують. Їхнє становище до того моменту, коли ними опанує астральний сон, було б у край важким і сумним, якби допомогою їм не були «астральні помічники», тобто душі з вищих площин, з вищих станів свідомості, які спускаються вниз для допомоги збентеженим душам, котрі не мають уявлення про своє становище. Ці душі-помічники збираються навколо таких збентежених і переляканих душ і поступово намагаються довести до їх свідомості чітке розуміння того, що сталося, намагаються, ніби передати їм новину про їх перехід у стан вищій, порівняно із земним. Вони оточують ці душі хвилями симпатії і почуття, прагнуть передати їм слова розради і поради, й заспокоєні душі легко занурюються в напівсонний стан, як нервова дитина, яка засинає, коли біля неї сидить мати. Ці помічники ніколи не втрачають нагоди проявити свою добру силу і жодна людина, яка несподівано померла, не буває покинутою або самотньою в тому світі, через перехід в який плачуть люди і якого бояться. Люди високого духовного розвитку, які володіють окультними силами, також можуть виходити зі своїх фізичних тіл і в астральних тілах бути помічниками душам людей, які загинули під час будь-яких нещасних випадків або на полі битви. Після великих катастроф або кровопролитних битв, відразу з'являється величезна потреба у допомозі в астральній сфері й тоді, туди спрямовуються не тільки душі з духовних площин, а й душі людей, які живуть на землі і навчилися за життя відвідувати вищі сфери... Люди, котрі вмирають як вище сказано, зазвичай переходять поступово у стан сну душі, точно так же, як при природній смерті».

Інша обставина, яку тут потрібно зауважити, це чудовий феномен огляду минулого життя душі – велика панорама, що проходить перед розумовим зором душі, коли вона занурюється в сон. Авторитети запевняють, що це відбувається надзвичайно швидко – так швидко, що навіть неможливо визначити час. І все ж, у цю мить, перед душею проходить панорама всього її земного життя. Образ за образом, з дитинства до старості проходить перед нею. Найнезначніша обставина представляється так само точно, як велика подія. Підсвідомий план пам'яті розкриває всі свої таємниці – ніщо не ховається і не утримується. І навіть, душа за допомогою збудженого духовного розпізнавання, в змозі зрозуміти значення, причину і наслідок кожної події її життя. Вона може розібратися в собі і засудити свої дії. Внаслідок цього, дії колишнього життя зосереджуються і закарбовуються в душі, перетворюються на насіння, які принесуть найкращі плоди у майбутньому. Ці насіння служать для принесення плодів майбутнього характеру у майбутніх життях, оскільки вони узгоджуються з отриманими властивостями.

Тим, хто заперечить, що розуму немислимо збагнути події цілого життя в одну мить, ми можемо відповісти, що психологія доводить таку можливість навіть при земному житті. Існує багато зазначених випадків, коли людина, яка перейшла у дрімоту, бачила уві сні події, які відбувалися протягом багатьох років. У звичайних снах поняття про час вже помітно скорочується, а в вищевказаному стані, процес зосередження помітно посилюється і довгий життєвий період перетворюється на коротку мить.

Душа забирає в стан сну зосереджені враження всього свого життя, включаючи насіння своїх бажань, прагнень, прихильностей і неприхильностей, симпатій та антипатій. Ці насіння-думки незабаром починають сходити, несуть цвіт і плоди. Вони проявляються не тільки в майбутніх втіленнях, але вже і за життя душі на астральному плані. Позаяк турботлива природа не покладає на душу обов'язку зжити всі свої прагнення в майбутніх втіленнях, але дає можливість прояву і виснаженню багатьох сильних імпульсів ще на астральному плані, щоб душа могла залишити їх позаду при відродженні до нового земного життя. І цьому сприяє сон душі. За час сну душа готується до входження в астральне життя і до проявів, подробиць яких ми дізнаємося, посуваючись далі. Сон душі так само необхідний душі в цій стадії її розвитку, як необхідний сон ненародженій дитині в утробі матері.

Чулисьмо про нерозумних людей, які виражали, при ознайомленні з цим вченням, страх такого стану сну душі і заявляли, що вони «бояться спати в незнайомому місці, між стількома невідомими предметами та істотами». Таке заперечення багатьом обізнаним окультистам здається вельми дитячим, бо вони знають, що ніде в природі не дбають так і не оберігають так старанно всяку істоту, як сплячу душу на великому астральному плані. Ці сплячі душі знаходяться в цілковитій безпеці від вторгнення або нападу зла і шкідливого впливу; і тільки повний переворот

найпотаємніших законів природи міг би їх торкнутися. Пам'ятайте, що, адже, перебування їх не в просторі, але у стані. І цей стан такий, що ніяке зло або шкідливий вплив їх не торкнеться і до них навіть не дійде. Добре було б, якщо б ми всі на Землі були так само добре захищені. Ці сплячі душі настільки захищені, що здається, ніби всі сили природи змовилися охороняти і захищати їх. Існує таке індійське правило: «Навіть боги на високих тронах не мають влади над сплячими душами».

Тим, ідеали яких щодо «того боку» настільки схильні до впливу встановлених теологічних вчень, що поняття про сон душі їм може здатися дивним і неймовірним, ми можемо сказати, що деякий роздум покаже їм, що в загально визначених поняттях найулюбленіших теологій, можна знайти багато прихованих натяків на благословенний стан спокою, який так необхідний душі після одного стомливого життя і перед іншим. «Він дає спокій своїм улюбленим»; «Там спокій для втомлених»; «Він пішов на довгий спокій». Ці та багато інших звичних виразів і висловів намагаються повідомити основну думку, вкорінену в людський розум щодо періоду відпочинку, який буде дано втомленій душі. Думка про «спокій» після життєвих нещастя і хуртовин така природна і інстинктивна, що можна сміливо сказати, ніби вона представляє сильну схильність людини та духовне переконання людської душі в зв'язку з думкою про смерть. Вона настільки ж певна, як впевненість у майбутньому загробному житті. Однак же, тільки у видатних окультних вченнях можна знайти пояснення цієї думки.

Душа, яка знає про існування цього періоду душевного сну і ознайомитися з його природою, знайде лише задоволення в міркуванні про нього. Вона звикне вважати цю стадію свого майбутнього існування благословенним бальзамом і втіхою. Вона відчує, по відношенню до цього стану те, що сказано у словах старовинної пісні: «Я сплю мирно і спокійно, заколисаний колискою безодні. Безпечний спокій на лоні великого океану життя». Спокій, тиша, мир, безпека, захищеність – ось властивості сну душі на астральному плані.

Розділ 7. Пробудження душі

Існує велика різниця в часі, необхідному для розвитку під час сну різним душам. Деякі перебувають у цьому стані вельми недовго, в той час як душі більш високого ступеня досягнень потребують більш тривалого перебування у стані сну. І тут ми спостерігаємо чудову схожість із феноменом вагітності і народження на матеріальному плані, на що учневі слід звернути увагу. Наприклад, щодо тих тварин, період життя яких короткий, ми зазвичай помічаємо, що термін їх перебування в утробі матері теж відповідно короткий; з іншого боку тварини, які живуть зазвичай довго, проводять теж більше часу в материнській утробі до народження. Так слон залишається в утробі матері двадцять (або двадцять один) місяців; людина – дев'ять місяців; кролики – один місяць; гвінейські свинки – три тижні; звичайний термін життя кожного стоїть у залежності від періоду вагітності. Так само і на астральному плані – період сну душі коливається пропорційно часу, який душа, яка пробудилася, проведе на астральному плані. Явне виключення з цього правила становлять лише душі дуже видатні за духовною могутністю і знаннями, які спроможні самі перевіряти природний розвиток, а не знаходяться в залежності від нього.

Вищезазначена різниця термінів сну душі походить від того, що душа, під час сну, відкидає нижчі властивості своєї духовної природи (і теж астрального тіла) і прокидається лише досягнувши вищого стану розвитку їй доступного, коли вона вже може перейти на той особливий план або субплан, котрий відповідає ступеню її розвитку. Душа низького розвитку має лише мале для «скидання», і таким чином незабаром прокидається на низькому плані. Більш розвинена душа, навпаки, скидає одне за одним зі своєї нижчої духовної і тваринної природи, перед тим як може прокинутися на плані свого найвищого досягнення. Говорячи про «скидання», треба мати на увазі «приготування до скидання», тому що сам процес скидання цих нижчих частинок особистості відбувається, як ми побачимо в наступному розділі, безпосередньо після першого періоду пробудження.

Душа, відчуваючи спонукання життя, що знову прокинулося, починає повільно і мляво ворухитися, як буває після глибокого сну в земному житті. Потім, як метелик, що відкидає оболонку лялечки, вона вислизає з астрального тіла і зі швидкою послідовністю, несвідомо звільняється від нижчих початків своєї природи. Це займає лише короткий термін часу, поки душа повільно повертається до свідомості. У момент справжнього пробудження, душа вже звільнена від усіх перешкод і відкритими очима дивиться на сцені своєї нової діяльності та нового існування в астральному світі.

Кожній душі зумовлено перебування на плані, відповідному всьому вищому і найкращому цієї душі, після відкидання всього сміття. Вона прокидається на плані, на якому все краще і вище в ній має можливість розвиватися і розвернутися. Душа може робити великі успіхи на астральному плані, дійсно робить часто такі й може, під час перебування там, відкинути ще багато чого з нижчих властивостей і перейти на все більш високі плани і субплани.

Перебування душі на плані того, що в ній є вищого і найкращого – істинно прекрасно. Учень відразу ж зрозуміє, що це відповідає бажаннями душі і прагненням серця. Часто в людях таїться щось, що набагато вище і

краще, ніж проявляється в повсякденному житті і в звичайних вчинках. Матеріальне оточення і обставини часто затримують і перешкоджають прояву того кращого в нас. Тому, приємно знати, що «по той бік» душа звільняється від усього, що її затримує і тягне до низу, і може вільно висловлювати і розвивати якості і особливості, які сполучають найкраще і найправдивіше в ній. Це узгоджується не тільки з почуттям справедливості і неупередженості; не тільки з прагненнями і жагою ув'язненої душі, але також із фактами і принципами еволюції, що вічно притягує все вище й далі, до далекої мети досягнення і досконалості.

Якщо при переході на план своєї майбутньої діяльності, душа відкинула своє астральне тіло, ця дивна копія фізичного тіла відкидається ще далі.

Відтепер душа втрачає образ людської істоти і стає набагато вищою істотою, до якої визначення «вигляд» або «форма» вже не підходять.

Наші фізичні тіла (і їх астральні двійники) представляють наслідки фізичної еволюції і є лише тілами розвинених тварин. Душі на вищих планах не потрібні руки і ноги – вона мешкає там, де ці знаряддя нижчих образів не потрібні. Вона вже істота, що перевищує обмеження фізичного життя.

Відкинуті фізичні початки скоро розкладаються на початкові елементи, але відкинуте астральне тіло перетворюється на те, що відомо під назвою «астральна оболонка», і, покинута своїм колишнім володарем, вона спускається, за допомогою так званого астрального тяжіння, до найнижчих астральних планів і там повільно подрібнюється. Низькі астральні плани переповнені такими скинутими астральними оболонками, які носяться по астральній атмосфері. Їх вигляд не особливо приємний і, на щастя, душа на тому боці не помічає їх, бо вона живе на плані, що набагато перевищує їх область. Але люди земного життя, які починають займатися психічними явищами, які не засвоївши ще первісних принципів психологічної науки, часто потрапляють на нижчі астральні плани і бачать, відповідно, багато неприємного в цих областях.

План, на якому душа пробуджується, не є місце, як ви пам'ятаєте, але стан існування – інша ступінь гами вібраційної енергії духовного світу.

Як ми вже говорили, кожна душа прокидається на плані, що представляє те, що в ній є вищого і кращого; вона залишається на цьому плані весь час перебування на астральному плані, крім тих випадків, коли вона ще розвивається і піднімається на більш високий план, або коли вона, як, на жаль, іноді трапляється, прагне до колишнього, захоплюється спогадами нижчих початків і опускається на більш низький план, де знаходить найбільш підхожі суспільство і середовище. Існує, звичайно, велика різниця між різними планами і субпланами астрального плану. Деякі знаходяться в дуже невеликому віддаленні від низинних явищ земного життя, в той час як інші виражають вищі поняття людської душі. Кожен притягує до себе тих, хто в змозі існувати в даній області – тих, чие найкраще і найвище відповідає новому середовищу.

Але найвище і найкраще в душі низького розвитку не набагато перевищує повсякденні думки і дії цієї душі в тілі. Люди низького духовного розвитку повинні пройти багато фаз очищення і розвитку перед тим як вони зможуть уникнути притягальної сили земних зв'язків. Деякі душі до того пов'язані з земним, до того загіпнотизовані низькими задоволеннями земного життя, що вони «по той бік» навіть відмовляються покинути астральні оболонки, намагаються залишитися в оболонках зношених і підвладних розпаду до кінця їх існування і підтримують стосунки з середовищем і друзями колишнього життя. Інші потрапляють на плани, на яких відбувається боротьба між тяжінням вгору вищих речовин духовного життя з нижчими речовинами матеріального світу, і вони, принаймні тимчасово, не завжди стабільні при астральному житті, поки одне тяжіння не перемаже інше, і вони або піднімуться, або опустяться. Інші ж знову потрапляють на план, де мало або зовсім немає тяжіння з матеріального світу і для тих астральне життя протікає в успіху, розвитку і більш ясному прояві їх найкращого і найвищого.

Пробудження душі схоже з новим народженням – вступом у нове життя. Душа не проявляє страху нового середовища, вона сповнена дій, що ведуть до вираження і прояву своїх нових сил. Як ми далі побачимо, їй належить багато зробити. Душа не самотня, бо вона в товаристві тих, які у згоді з нею і їй симпатизують, вона звільнена від будь-яких розбіжностей і непорозумінь, що виникають при спілкуванні з істотами іншого характеру. Вона має повну можливість проявити всю свою діяльність, всі свої бажання і, особливо на більш високих планах, знаходить, що життя її куди щасливіше, ніж на плані матеріальному. Лише душі нижчого розвитку – ці бідні, що тяжіють до земного істоти – нещасні, бо вони віддалені від єдиного, що може дати їм щастя, від усього земного. І навіть вони відчувають іноді щось на зразок щастя.

Після сну душі, душа пробуджується до життя, не до області смерті. Як метелик, вона розпускає крила і насолоджується новим станом існування, не сумуючи про втрату лялькового стану колишнього життя. У наступних розділах ви дізнаєтеся про природу і про обставини цього нового життя більш детально.

Розділ 8. Опис астрального плану

Перед тим як продовжити обговорення переживань безтілесної душі, яка знову прокинулася, ми просимо вас мигцем поглянути на так звану «географію» астрального плану, цю велику сцену або великий план діяльності безтілесних душ усього роду; це найбільш логічний підхід. Адже, до вивчення жителів нової країни, ми зазвичай знайомимося із самою країною, з її горами і долами, її річками і рівнинами, її узгір'ями та низовинами. І, дотримуючись того ж, у переносному сенсі, візьмемося тепер за короткий урок географії астрального плану, місця проживання безтілесних душ.

Але спочатку ми повинні ще раз нагадати, що астральний план не країна – взагалі не місце – в загальноприйнятому значенні. Його розміри не простір, але вібрації. Деяким чином можна сказати, що розміри астрального плану складають розміри часу, бо вібрації можуть бути виміряні лише швидкістю руху, визначеної лише термінами часу. Те саме можна сказати про всякі вібрації, чи то вібрація астральної енергії, чи енергії нижчого виду. Вібрації світла вимірюються термінами часу, тобто, стільки вібрацій в одну секунду тощо. Чим вище ступінь вібрації, тим більше швидкість, демонстрована вібрацією. Стародавні окультисти охоче стверджували про вищі види вібрації, що їх хід вібрацій до того безмежно швидкий, що здається абсолютно нерухомим. З цієї крайності ми поступово спускаємося до найгрубіших видів матерії і там ми зустрічаємо вид такої повільної вібрації, що вона нам теж здається нерухомою.

Склад астрального плану, звичайно, набагато тонше, ніж склад матеріального плану – вібрації його набагато вище, ніж найтонший образ речовини матеріального. Але існує великий простір між вібраціями найнижчих планів і вібраціями високих планів. По суті, різниця між нижчим планом астралу і вищим матеріальним планом менше, ніж різниця між нижчим і вищим планом самого астралу. Тож, між цими двома крайностями астральних вібрацій виходить та сама велика область, як і на матеріальному плані, з тією різницею, що матеріальна область вимірюється розміром простору, в той час як астрал вимірюється лише термінами вібрації або часу, а не місця.

Наприклад, подорожуючи по матеріальному плану ми повинні перетинати простір – метри, ярди або кілометри. Але на астральному плані, під час подорожі, перетинаєш розряди вібрації, – тобто переходиш з вищого розряду вібрації до нижчого, або навпаки. І ці різні (розряди) плани або субплани вібраційної енергії складають географічні обриси астрального плану. Існують незлічені плани і субплани або «області» астрального плану, за якими можна подорожувати, але вся подорож полягає лише в переході з одного розряду вібрації на інший. Вживаючи грубий приклад, можна сказати, що це начебто перехід зі стану льоду до стану води, а потім пари. Або ж, можна собі уявити перехід зі звичайного атмосферного повітря до повітря рідкого, а потім до твердого повітря (останній теоретично допускається, хоча науці ще не вдавалося домогтися твердого повітря). Звичайно, ці приклади вельми грубі, але можливо вони все ж допоможуть зрозуміти географію астрального плану.

Надалі, ми будемо говорити про подорож по астральному плану, – тобто про подорож між різними планами і субпланами астралу – ніби це відбувається на матеріальному плані. Тобто, замість того, щоб говорити про перехід душі з одного стану вібрації в інший, ми будемо говорити про її просування з одного субплану або плану на інший так само, як при описі подорожі на матеріальному плані. Це простіше, і цим ми уникнемо зайвого повторення щодо вібраційних умов або станів.

З'ясувавши це, ми продовжуємо.

Існує багато станів або умов існування на астральному плані, які позначають як плани і субплани. Ці плани населені душами, пристосованими до перебування на певних серіях планів або субпланів, після пробудження на них від сну душі. Тонкі принципи тяжіння душі тягнуть кожну душу до певного місця, до якого вона пристосована. Тут безпомилково проявляється великий закон тяжіння; сліпий випадок абсолютно виключений. Закон діє безумовно точно і одноманітно, – ніколи не робить помилок. Кожна душа обмежується певним розрядом, залежно від ступеня її розвитку. Не потрібно астральної поліції для затримання безтілесних душ в належних місцях. Душі неможливо перейти на більш високий план, який не відповідає її розвитку, цього не допускає закон вібрації. Але, навпаки, кожна душа може, при бажанні, вільно відвідувати плани і субплани нижче її власного розряду, вільно оглядати явища і феномени цих нижчих планів і змішуватися з їх мешканцями. (Все це зовсім осторонь від високої форми телепатичного спілкування, що переважає між безтілесними душами астрального плану). Цим дуже розумно передбачений закон, бо інакше вищі плани зазнали би впливу мешканців нижчих планів і життя та розвиток душі переривалися б були так само, як викладання в класі філософської школи може бути перервано натовпом з негідників великого міста. (Пам'ятаєте, що астральний план має таких же своїх негідників, як і план матеріальний).

В одній із попередніх книг ми дали досить грубий, але дуже показовий приклад щодо цього взаємного спілкування між різними планами і субпланами астрального плану, який ми тут відтворюємо: «Для душі абсолютно неможливо перейти ту площину, до якої вона належить, хоча душі, яка належать до більш високих площин, вільно

можуть відвідувати нижчі. Цей закон астрального світу, не довільний, але діє як закон природи. Щоб зробити більш зрозумілою для читача цю ідею, наведемо дуже простий приклад. Уявіть собі велику сітку або, скоріше, цілий ряд сіток на кшталт тих, які використовуються для просіювання і сортування кам'яного вугілля. Велике вугілля зупиняється першою сіткою, дрібніше затримується другою і так далі до найдрібнішого. Зрозуміло, велике вугілля не пройде в дрібні комірки, але невелике пройдётиме через усі. Точно так же в астральному світі: душі з великою кількістю внутрішнього матеріалізму, грубіші за своєю природою, зупиняються на певних площинах і не можуть іти вище, в той час як інші переходять до більш високих площин, відкидаючи оболонки в які вони вкладені, і йдуть все вище й вище. А потім, одного разу досягнувши найвищої можливої для них площини, вже вільно рухаються вгору і вниз у даних їм межах, не маючи тільки можливості піднятися вище досягнутого ними крайнього пункту. Вниз же вони опускаються дуже легко і роблять це часто, за своїм бажанням, для того щоб відвідувати друзів, які перебувають на нижчих площинах, і вносити в їх свідомість радість і втіху. Духовно розвинена свідомість може внести дуже багато світла, дати дуже багато корисних порад і вказівок душі, яка знаходиться на більш низькій площині».

У вищезгаданому уривку треба ще відзначити наступні додаткові слова, які стосуються також до географії астрального плану: «Єдиний виняток із правила вільного проходу на більш низькі плани, ніж той, де область душі, становить «план сплячих», вхід на який не допускається для душ, які прокинулися на низькому плані, але душі чисті, які досягли високого розряду, можуть вільно входити туди. План сну душі священний для його мешканців і для вищеназваних високих душ, і він, власне, відділяється і відрізняється за своєю природою від великої серії планів і субпланів».

На астральному плані стільки ж різномірних областей, як і на матеріальному плані, і на кожному плані мешкає саме той розряд душ, який він спроможний притягнути. Зустрічаються місця проживання настільки нищих душ, настільки загрузлих у матеріалізмі і тваринних прагненнях, що вони здалися б справжнім пеклом для душ вищого досягнення, і легко уявити собі, що така розвинена душа не має бажання опуститися в ці глибини астралу, хіба що це дуже високо розвинена душа, яка згодна «спуститися в пекло», щоб допомогти якій-небудь низькій душі, яка прагне вибратися з безодні відчаю, куди її закинуло її земне життя. Такі послужливі душі існують і дійсно допомагають своїм нижчим братам і сестрам. Але зазвичай, безтілесна душа воліє творити власний розвиток на своєму плані, щоб піднятися на вищий план при наступному втіленні і щоб придбати більше духовних знань під час перебування на своєму певному плані астралу.

Розділ 9. Первісні стани душі

Розвинені і витончені люди схильні з посмішкою ставитися до небесних традицій первісних народів і, можливо, відчувають деяку скорботу по відношенню до низьких ідеалів варварських і напівварварських людських племен, які виражають свої первісні поняття про небесний світ. Зі свого боку, досвідчений окультист може посміхнутися тій поблажливості, з якою багато хто в освічених країнах, сповнені зажури, говорять про ці життєві ідеали і поняття, бо ці окультисти знають, що ці поняття мають реальну основу в житті первісних народів на астральному плані.

Так само як майбутність окремої особи багато в чому залежить від її натури, характеру і сили її прагнень, так і астральне життя багато в чому залежить від її бажань та ідеалів. Астральний план допускає вільне вираження ідеалів, засвоєних людиною за земного життя, і, власне, його можна назвати відображенням цих ідеалів. На астральному плані наші ідеали прагнуть до цього виявлення. І це стосується не лише вищих ідеалів, але й нижчих.

Засвоївши це, ви зрозумієте логічну необхідність того, щоб астральне існування первісних народів було відображенням ідеалів і бажань, які керували ними в період їхнього земного життя, – драматичним уявленням бажань-ідеалів їх колишнього життя.

Коротше, індіанці дійсно знаходять «щасливу мисливську сферу», а інші первісні народи свій особливий рай, відповідний їх переконанням та віруванням. Це, мабуть, вразить тих, хто уявляє собі «небеса» царством золотих вулиць, по яким тече молоко і мед. Але недовгий роздум доведе, що уявлення «про золоті вулиці» не набагато вище уявлення про «щасливе полювання», бо воно чисто матеріальне і відображає ідеали народу, який прагне блиску і коштовностей.

Якщо тільки розглянути душевну і розумову природу первісної людини, то збагнеш, що така душа була б дуже нещасна в середовищі розвиненої і цивілізованої людини. Фактично, небеса її, здалися б їй пеклом. Потрібно лише уявити собі дикуна земного життя, поміщеного в палаці, в середовищі, яке відповідає витонченим ідеалам людини високого розвитку, щоб зрозуміти, яким нещасним був би в ній дикуна. Те ж саме відбувається і на астральному

плані. Природа дбає і про дикунів, і про освічену людину, забезпечуючи кожного тим середовищем, яке їй найбільше до душі і в якій вона знайде все більше випадків для самокерування.

Це не означає, що на астральному плані суворо вироблені розряди і середовища, відповідні до смаку кожної окремої душі. Навпаки, немає ніяких таких приготувань. Ось у чому таємниця: на астральному плані немає умови, крім тієї, яку створюють форми думки мешканців-душ. Кожна душа приносить із собою свою умову, в своїй уяві. З цього, звичайно, слідує, що багато душ, які мають однакові загальні ідеали і смаки, що мешкають на тому ж субплані, принесуть одну й ту ж духовну умову з собою. І, позаяк передача думки сильно розвинена на астральному плані, кожна душа впливає на загальні умови інших. По суті, умови кожного субплану або його підрозділу представляють з'єднані ідеали і духовні обриси їхніх мешканців. При земному житті умови сильно впливають на людину, – на астральному плані людина сама собі створює умови, у відповідності з необмеженими і незмінними законами природи.

Індіанці, за час короткого періоду їх перебування на астральному плані, оточені всім, що їм створює щасливе і мирне життя. Ясновидці з середовища старих американських індіанців, які мали можливість проникнути на нижчі астральні плани, на роздуми передавали «про щасливе полювання» побратимів, які пішли «на той бік». Такого ж змісту були звіти безтілесних образів, які спілкувалися з колишніми земними братами. Небесний світ червоношкірого індіанця в точності відповідав уявленню, яким його вчили. Така душа, прокинувшись від сну душі, відчує себе цілковито вдома, оточена всім, що її радує: великі ліси і широкі степи, річки і потоки, багато буйволів і оленів для полювання, багато риби для вилову. Все це для неї існує. Такій душі це все проявлялося, як при дуже явному сні, але вона ніколи не усвідомлювала, що це лише сон. «Сни існують, поки вони тривають», як то кажуть в древніх писаннях. І, що стосується цього, вельми мудрі роду людського вчать нас, що всесвіт феноменів насправді є необмежений сон, але для нас він тим не менш, є дійсним. Навіть при земному житті ми іноді переживаємо настільки явні сни, що вони завдають нам страждань чи радості нарівні з дійсністю.

Люди, які вивчали це, повідомляють нам, що в усіх народів зустрічаються звіти ясновидців, сновидців та тих хто спілкувалися з померлими душами, які стверджують, що «небеса» існують у повній відповідності з релігійним вченням кожного роду чи племені, незважаючи на те, що це вчення може здатися грубим і диким людині іншої, більш освіченої віри. Дуже просто звичайно відставити ці звіти, як суцільні вигадки або мрії жерців. Але більш докладне вивчення показує, що між усіма ними є разюча загальна основа – в усіх той же основний початок і вони розходяться лише в подробицях. Окультисти знають, що всі ці звіти правдиві, оскільки вони ґрунтуються на дійсних фізичних переживаннях деяких членів цих племен. Хоч вони і сильно розрізняються в подробицях, вони сходяться в істотному і всі засновані на правді. Як ми вже говорили, деяке вивчення астральних феноменів може нам це пояснити.

Ці первісні душі проводять коротке існування на нижчих астральних планах, до яких вони були залучені, і виробляють в собі нові й більш високі ідеали та бажання, які розквітнуть і принесуть плоди при їх наступному земному втіленні. Крім того, за цей час зношуються і відкидаються деякі з їх нижчих бажань та ідеалів і таким чином очищається шлях духовного розвитку, що завжди прагне до розвитку на астралі; все це служить для того, щоб розвинути ці душі трохи – правда, дуже трохи, але й найменший розвиток вже вираш. Крім того, позаяк астральне життя (і зазвичай також і життя земне) диких народів відносно коротке, ці душі, насправді, роблять незначні успіхи в певний проміжок часу – вони можуть прожити близько сотні земних життів, і відповідних життів астралу, в той час як більш розвинена душа насолоджується духовним спокоєм на більш високих астральних планах.

І тут, як і в інших життєвих діях, зустрічається справедливість і нагорода.

Одна з великих вигод дикої душі на астральному плані – це розвиток почуття товариства і співчуття до ближніх. Це відбувається від з'єднання душі знову з земними друзями і похідної звідси радості. Крім того, почуття ворожнечі земного життя згладжуються природою астрального життя, бо володіючи там усім до чого дика душа прагне, набагато менше приводів до ревності і суперництва, ніж у земному житті. І, таким чином, ненависть вщухає, а почуття товариства і початкової дружби (початок всеосяжної любові) заохочуються. Будь-яке перебування на астральному плані спалює потроху все більш і більш ниці початки і пробуджує все більш вищі, – інакше не було б розвитку при повторних життях. Нехай кожна людина, навіть найнерозвиненіша, при кожному звільненні від турбот фізичного тіла, все більше звикає до відчуття єднання і єдності. З цього ми бачимо, що навіть у таких грубих небесах первісних народів є можливість розвитку і впевненість в успіху. Щастя створює любов і душа відгукується на це спонукання.

Первісна душа недовго залишається на астральному плані, з яким вона пов'язана. Швидко використавши обмежені можливості прояву (хоча їй самій здається, що це триває століттями), вона скоро відчуває дрімоту сну, яка передуює переродженню і, переходячи в стан «коми», чекає залучення карми, що веде її в нове тіло, для нового вивчення уроків життя і для того, щоб жити і зжити те, що в ній таїться. Тяжіння земного життя сильно

відчуваються такою душею і закони тяжіння незабаром тягнуть її назад до земного життя. В цьому немає несправедливості або жорстокості – кожна душа отримує те, чого понад усе бажає і до чого найбільше прагне. Тут, як і всюди, панує закон відплати і царює вічна справедливість. «Все добре» навіть для таких нищих душ – і вони всі «на Шляху»!

Розділ 10. Астральні релігійні переживання

Хто вивчає стосунки релігій буває вражений, що вже у найбільш первісних віруваннях проявляється незліченна кількість переконань, сект і розділень релігійної думки. Від найбільш первісних забобонів диких племен до найрозвиненіших понять цивілізованих народів проходить сполучна нитка основної віри у «Щось», що знаходиться вище всесвіту феноменів і служить Одвічним Джерелом Світу. У зв'язку з цим поняттям знаходиться основна віра в подальше життя душі після смерті тіла. Але і це поняття по-різному тлумачиться різними релігійними авторитетами і сектами. Третє загальне поняття, основний релігійний родовий інстинкт, це те, що майбутнє життя душі залежить від характеру і дій людини за час її земного життя.

Довгий шлях від деяких з найбільш первісних тлумачень цих трьох основних принципів релігійної віри до високого поняття багато обізнаного окультиста, яке було передано талановитим письменником наступним чином:

«Існують три непохитні істини, які не можна втратити, хоча вони можуть залишитися невисловленими за браком слів. 1) Душа людини безсмертна і її майбутнє є майбутнє, зростання і пишнота, котрої безмежні. 2) Принцип, що дає життя, живе всередині нас і поза нами, безсмертний і вічно добродійний, його не чути, не видно і його не можна сприймати дотиком, але той, хто жадає знань, може його розпізнати. 3) Кожна людина свій власний законодавець, розподільник щастя або горя собі самому, визначник свого життя, своєї винагороди, свого покарання».

Це істини, які так само великі, як саме життя, прості, як найпростіший людський розум. Живіть ними голодних.

Кожне з цих понять і все різні розряди, що існують між ними, є в рівній мірі наслідками споглядання людиною цього «Щось»; безсмертя і закон карми. Різниця між мінливими видами релігійних думок є просто різниця між поняттями про правду різних передових людей, вчителів та їх послідовників окремих вірувань.

Всі віри і релігійні догмати створені людьми, як запевняють вороги цих релігій. Але ці добрі люди втрачають другу половину істини, тобто, що під вірою і догматами, створеними людьми, вічно таїться свідомість усього людства про існування Істини. Розум, можливо, не в змозі в точності передати це інтуїтивне усвідомлення, але він дійсно відчуває, що Істина існує. Людина «обожнила» майже все у матеріальному світі, опустилася до поклоніння власному творінню – і все це через її обмежений дар тлумачення. Але, схилиючись перед палицею або каменем, вирізаним образом або антропоморфічним (людиноподібним) божеством, вона, по суті несвідомо, поклоняється тому «Щось», свідомість якого спонукає її душу до релігійного поклоніння. І, як це прекрасно висловлюють індійські Веди (священна книга у індусів), Вишній приймає всі ці поклоніння, якщо тільки вони виходять із самої душі. «Існує лише одна Істина, хоча люди дають їй багато найменувань», говорить древній мудрий йогин минулих століть.

Кожна людина сама собі створює той вид релігійної віри, який більше відповідає вимогам її душі у кожний період її еволюції, і цієї віри дотримується. Дозрівши для більш високого осягнення, вона відкидає перші віри й охоче приймає нову. Світ був свідком багатьох прикладів такої еволюції релігійних думок і фактично проходить тепер через такий. Шлях роду людського усіяний розбитими і відкинутими божествами, матеріальними та духовними, які колись визнавалися мільйонами шанувальників. І при подальшому розвитку людського роду ще багато ідолів буде відкинуто і віддано знищенню на шляхах часу. Але кожне божество мало своє призначене місце в загальній історії еволюції релігійної думки людства. Кожне служило певній меті і його ідеали допомогли людству в його постійному і вічному прагненні до Досконалої Істини.

Зважаючи на вищевикладені факти, хіба не зрозуміле бажання знайти в розумному і справедливому узгодженні «по той бік» деякі приготування, зроблені для щирих релігійних вірувань людства, як би ці вірування не відрізнялися одне від одного? Уявіть собі духовне занепокоєння безтілесної душі, яка бачила, як шановані нею все її земне життя вірування і традиції, що визнавалися багатьма поколіннями предків, змиваються геть, наче потоком. І особливо, коли душа недостатньо розвинена, щоб зрозуміти чи визнати вищі образи релігійної істини, а повинна просто прийняти що-небудь їй незрозуміле або що їй до вподоби, в зв'язку з її колишнім вченням або її колишніми переживаннями. Це було б так само жорстоко по відношенню до безтілесної душі, як, якщо б це сталося ще при її земному житті.

Багато дотримується тої простої думки, що безтілесна душа магічно і моментально переходить від повного невігластва до довершеного розуміння, тільки-но вона перейде «на той бік». Це досить дитячий погляд, який не має під собою основи. Насправді різниця загального розуму і духовних досягнень душі до, або після смерті, дуже мала. Розвиток душі відбувається лише поступово, в тілі або поза тілом. Безтілесна душа володіє, по суті, тим же розумом і тими ж поняттями, в тілі вона або поза тілом. «В» або «поза» – це лише послідовні фази продовження її життя, які йдуть одне за одним, як день за ніччю, літо за зимою. Тому, те, що правдиво в почуттях і хвилюваннях певної душі в її земному житті, майже так само правдиво в тому ж відношенні у її астральному житті. Ми відзначаємо це тут, щоб ви могли краще зрозуміти викладене нами на попередніх сторінках цього розділу.

Відповідно, те, що ми могли б очікувати (виходячи з розумних і справедливих припущень) по відношенню до релігійних переживань безтілесної душі, дійсно є таким. Тобто, на астральному плані кожна душа оточується тим релігійним середовищем, який відповідає кращому з вірувань її земного життя. Вона не тільки знайде ті невизначені «небеса» або «пекла», які очікувала знайти, але виявиться також у стосунках із іншими душами такого ж вірування, і з пророками, мудрецами та засновниками її власної релігії. Але це середовище буде для неї наче міраж (марев), бо воно є плодом людської думки і йому немає відповідників у самій природі. Уявні образи особливого роду релігійної думки дуже посилюються на астральному плані, приймаючи вигляд сталої дійсності в поняттях вірянина – хоча вони цілком невидимі для людей інших вірувань. Присутність пророків і засновників віри залишається в середовищі, хоча душі цих особистостей вже давно перейшли на інші плани життя. Астральний план є царство ідеалів і кожна душа знаходить на ньому здійснення свого ідеалу.

Хороший християнин знаходить вияв найкращого з власних вірувань і переконань, та відпочиває в переконанні, що його віра була справжньою і він отримав заслужену винагороду. Але це так само вірно і по відношенню до добродісного брахмана, або мусульманина, або конфуціанця. Крім того, кожна секта або кожне відділення релігійних вірувань зустрічає співпрацю по відношенню до них на астральному плані. Але там немає ворожнечі різних сект і релігій. Нехай кожна людина знаходить своє і забуває все інше. Запам'ятайте однак, цей помітний виняток: душа, яка просунулася достатньо, щоб зрозуміти, що є істина в усіх віруваннях і проявила при земному житті віротерпимість, теж користується співпрацею в своїй вірі і їй дозволено бачити радість благословенних усіх релігійних вірувань.

Однак треба пам'ятати, що ці астральні уявлення різних релігійних вірувань і переконань укладають тільки найкраще кожного окремого вірування; одним словом, душа бачить лише вищий прояв та ідеал, який їй можна досягти в її улюбленій вірі. Це, звичайно, сприяє розвитку вищих і затримці нижчих проявів душі з тією метою що при наступній земній подорожі у душі вже будуть нахили до сприйняття лише вищого з власних вірувань, і цим вона допоможе розвитку релігії на Землі. Іноді душа настільки розвивається в астральному житті, що приймає інші, вищі релігійні уявлення при перевтіленні. Пам'ятайте завжди, що духовний розвиток постійно веде вгору, з нижчого до вищого, все вище і вище, назавжди.

Питання про релігійні нагороди і покарання на астральному плані, яке, природно, стосується того, що ми зараз обговорювали, ми розглянемо в наступному розділі.

Розділ 11. Астральні небеса і пекло

Одне з висловів окультиста письменника, про яке говорилося в попередньому розділі, свідчить: «Кожна людина свій власний законодавець, розподільник щастя або горя собі самій, визначник свого життя, своєї винагороди, свого покарання». І це істинно так, як при земному житті, і вдвічі істинно стосовно життя душі на астральному плані. Бо кожна безтілесна душа несе з собою власні небеса або пекло, нею ж створені і відповідні її віруванням, і бере участь у їх благах або журбі, дивлячись по своїм заслугам. Але суддя, який засуджує її до нагороди або покарання, не є влада ззовні, але влада внутрішня, – одним словом, її ж совість. На астральному плані совість душі дуже помітно затверджується і тихий голос, який, можливо, був заглушений при земному житті, тепер звучить як звук сурми й душа чує його і йому підкоряється.

Совість людини, що має можливість ясно і помітно проявитися, найсуворіший суддя з усіх існуючих. Відставивши всякий самообман і лицемірство, свідоме чи несвідоме, вона змушує душу постати голою перед власним духовним поглядом. І душа, що виражається як власна совість, засуджує себе, відповідно до особистих понять про добро і зло, й визнає свою долю, як дану по заслугам. Людина може сховатися від суду інших людей, але їй неможливо уникнути власної совісті на астральному плані. Вона не в змозі піти від суду своєї совісті й сама себе веде до нагороди або покарання. Така поетична справедливість природи, яка багато в чому перевищує всякі поняття релігійних міркувань смертної людини.

І зауважте досконалу неупередженість і справедливість всього. Людина судима згідно вищого досягнення власної душі, яке, звичайно, представляє досягнення її часу і середовища. Найкраще в ній, вище на що вона здатна, – судити і переглядати все, що нижче цих досягнень. В результаті, те, що вищий розум визнає за досконалу справедливість, служить мірилом душі для себе самої. Видатні вчені майже всі тієї думки, що будь-яка довільна міра покарання, яка створена людським зведенням законів, далеко не відповідає незмінній, істинній справедливості: бо, можливо, що середовище в якому прожив злочинець і виховання ним отримане, могли бути такими, що вчинення злочину є для нього майже природним; в той час як той же злочин, вчинений іншим, може бути прямою протидією його совісті і цілком свідомим порушенням моральних законів. Навряд чи хто назве злочиним, якщо лисиця вкраде курча або кішка потай вип'є молока з чашки на столі. Є багато людей, чий поняття про моральне право або заборону не набагато перевищують такі ж у вищеназваних тварин. Тому, навіть людський закон прагне, хоча б у теорії, не карати, а утримувати прикладом і настановами.

У зв'язку з думкою, висловленою у попередньому параграфі, ми повинні пам'ятати, що досконале правосуддя не визнає покарання як такого. Як ми вже говорили, принаймні в теорії, навіть людський закон не намагається покарати злочинця, а лише домагається наступних цілей: 1) застерегти інших від вчинення злочинів; 2) утримати злочинця від вчинення подальших злочинів, замикаючи його або піддаючи його іншим ізолюючим його покаранням; 3) виправити злочинця, вказуючи йому переваги гарних і невідгоди поганих вчинків. Якщо такі прагнення обмеженого людського закону, то чого ж нам чекати від безмежного закону всесвіту, в даному випадку? Не більше і не менше, звичайно, ніж покарання, яке надихає на розвиток «гарних» духовних якостей і придушення «поганих» інстинктів. І якраз це розвинений окултист і зустрічає на астральному плані.

У зв'язку з цим потрібно запам'ятати, що покарання, які найкраще впливають на душу низьких ідеалів, не мали би будь-якого значення для більш розвиненої душі – і навпаки. Коротше кажучи, в кожному окремому випадку вид відповідного покарання ясно виражається ідеалом про небеса або пекло, складеним людиною при її земному житті й такий ідеал, звичайно, зберігається душею і при переході з тіла на астральний план. Розум деяких цілком задоволений ідеалом, що представляє собою сірчане озеро для грішників і прекрасне житло на небі з золотими вулицями, коронами і звуками арфи для благословених. Інші, набагато розвиненіші люди, відкинувши колишні ідеї про небеса, як простір, і про пекло, сповнене мук, вважають, що можливо вище щастя для них було б у змозі або умовах, при яких їх ідеали, їх вищі цілі здійснилися б, їх сни перетворилися б на дійсність; а своїм вищим покаранням вони вважають той стан, при якому вони могли б простежити логічні наслідки заподіяного ними зла. І обидва ці розряди душ знаходять на астральному плані небеса і пекло, як вони їх собі уявляли – бо обидва створили собі свої небеса і пекло з матеріалу власної внутрішньої свідомості. І такі розумові поняття не здаються недійсними – для тих, хто їх усвідомлює, радість або страждання не втрачають своєї дійсності через відсутність фізичного тіла.

На астральному плані «грішник», який вірить у пекло з сірки і полум'я, що очікує його за «безсоромні злочини, вчинені за життя», не розчарований. Його вірування забезпечують його необхідним середовищем і його совість присуджує до того покарання, в яке він вірить. Навіть якщо його розум намагається відкинути ці вірування, а в ньому все ж залишаються підсвідомі спогади дитинства про настанови і традиції його роду, він опиниться в тих же умовах. Йому доведеться зазнати (звичайно, лише в уяві) традиційних мук і страждань, поки він не отримає цінної настанови, смутні спогади про яку будуть осаджувати його при наступному втіленні. Це, звичайно, випадок із крайніх. Є багато інших розрядів і ступенів «пекла», які переносяться на астральний план душами різних відтінків релігійних вірувань. Кожен отримує покарання, найкраще пристосоване до впливу, що відхилятиме його в його майбутньому житті.

Те ж саме стосується і до ідеалів «небес». Душа може насолодитися благами благословених, відповідно власним ідеалам, за хороші вчинки і дії, занесені на її користь в непогрішних книгах її пам'яті. Жодна душа не буває цілком «погана» або повністю «гарною», і з цього впливає, що кожна душа схильна і до нагороди, і до покарання, відповідно її заслугам, визначеним її пробудженою совістю. Або, висловлюючись інакше, совість робить «середній висновок» для душі, висновок, який теж точно сходиться з переважаючими віруваннями душі.

Ті, які за земного життя навмисно привели себе до переконання, що для душі не існує майбутнього життя, підлягають особливим переживанням. Вони зустрічаються з таким же розрядом людей на плані, уявляючи, що переселилися на іншу планету і, що знаходяться ще у плоті. І там їм доведеться брати участь у великій драмі карми, страждаючи за горе, заподіяне іншим і насолоджуючись благами, які вони приділяли іншим. Вони не караються за невіру – це було б украй несправедливо, – але вони навчаються уроку про добро і зло в їх же душі. Ці переживання також тільки духовні і відбуваються тільки від виразу в астральному прояві спогадів їх земного життя, які порушуються пробудженою совістю, що дає відплату «око за око, зуб за зуб».

Віра або відсутність віри в майбутнє життя не змінює світового закону про винагороду і астральне «очищення». Закони карми не можуть бути знищені відмовою вірити в майбутнє життя або ж відмовою допустити

відмінність між добром і злом. У кожній істоті таїться, як би глибоко заховане воно не було, інтуїтивне усвідомлення того, що душа залишається жити; і кожна душа має глибоке усвідомлення про якесь моральне зведення законів. І ці підсвідомі погляди і ця віра проявляються на астральному плані.

Ті видатні душі, які дали нам найкращі і найвищі звіти про життя душі «по той бік», погоджуються в своїх повідомленнях, що неабияке задоволення і глибоке горе безтілесної, розвиненої і культурної душі, відбуваються в одному випадку від осягнення своїх хороших дій і думок земного життя і, в іншому випадку, від такого ж осягнення результатів поганих думок і вчинків земного життя. Коли погляд душі настільки з'ясовано, що може розібратися в заплутаному сплетенні причини і наслідку, та встежити за кожною окремою ниткою своє включення в нього, то у душі складаються небеса і пекло такої високої напруги, яке не снилося навіть Данте.

Немає радості безтілесної душі, яку можна було б порівняти з радістю, що відчувається при осягненні логічних наслідків доброго вчинку, і немає горя, порівнянного з горем осягнення результату поганого вчинку, до якого ще додається гірка думка, що «все могло би бути інакше».

Але навіть все це відходить від душі. По суті, ці осягнення тривають іноді лише хвилину, яка душі здається вічністю. На астральному плані немає вічного блаженства або вічного горя. Все це проходить і душа знову з'являється в земному житті, щоб знову примкнути до школи життя, дитячого садка Бога, щоб там учити і переучувати свої уроки. І пам'ятайте завжди, що і небеса, і пекло всякої та кожної душі, живе в самій цій душі. Кожна душа створює власні небеса і пекло, бо ні те, ні інше не мають реального існування. Небеса і пекло кожної душі є наслідками її карми і чисто духовним творіннями її. Але цей феномен від цього не менш справжній для самої душі; для неї у її земному житті немає нічого більш справжнього. І ще пам'ятайте, що небеса і пекло на астральному плані не даються, наче хабар або покарання – але лише як природний спосіб розвитку і розгортання більш високих якостей і затримування низьких, з метою просування душі на Шляху.

Отже, ми ще раз бачимо це в словах, наведених на початку розділу: «Кожна людина свій власний законодавець, розподільник щастя або горя собі самій, визначник свого життя, своєї винагороди, свого покарання» на астральному плані.

Але життя на астральному плані не складається повністю з небес і пекла. Там переживаються радості, що не мають нічого спільного з хорошими і поганими вчинками земного життя, але які походять від потреби висловити власні творчі здібності і сильніше вправляти розум – радості вираження і знання, вище яких смертний не може відчути. У наступному розділі ми обговоримо ці фази життя на астральному плані.

Розділ 12. Астральне самопроявлення

Однією з найсумніших особливостей земного життя є неможливість повного вираження творчого імпульсу, художнього спонукання, прагнення генія всередині нас до розвитку. Перейшовши деяку точку життєвих сходинок, душа, яка розвивається, відчуває всередині себе постійне спонукання того щось, яке прагне виразитися і проявитися в чому-небудь істотному. Це може виразитися в художній творчості, музиці, літературі, винаходах; або це може бути палке бажання працювати над перетворенням мирських справ більш відповідно смакам душі. У всіх цих випадках діє творчий імпульс, який намагається об'єктивно створити предмети відповідно до зразку, що живе всередині душі. І цьому прояву голова, серце і руки охоче сприяють.

Але, на жаль, далеко не всі здатні виявити при земному житті десяту частку духовної мрії. Художній інстинкт вічно прагне до довершеного прояву і все ж отримує лише крихти, які падають зі столу. Душа вічно жадає розвитку і досягнення, й усе ж отримує лише деякі краплі, що крапають з фонтану. Якби це життя була єдиним, якщо б ці бажання, прагнення, голод і жага душі залежали лише від можливостей земного життя, тоді справді виправдалися б стогони песимістів і плач зажурених. Адже, по суті, ці імпульси і пристрасні бажання є лише прагненням насіння вирватися назовні, утворюючи стовбур, гілки, цвіт і плід. І насіння не може розраховувати на цвіт і плід, поки воно ще в землі.

Але, як розвинений окультист цілком усвідомлює, ці прагнення-насіння є лише надією на майбутні квіти і плоди. Сам факт їх існування є доказом можливості – навіть безсумнівності – їх здійснення. Отже, слід дивитися на них не як на привід до розчарування, а як на передвісника майбутнього виконання і здійснення. Добре було висловлено, що «в кожному прагненні мешкає впевненість власного досягнення». Ці слова багатьом здаються насмішкою і вони, дійсно, були б насмішкою, якщо б можливість здійснення обмежувалася лише земним життям, в якому вона проявляється. Але душа, яка досить високо просунулася шляхом досягнення і має можливість озирнутися на більш низькі життєві плани під нею, бачить, що ці прагнення генія до самовияву, по суті, лише «негаразди душі», які повинні передувати майбутньому народженню плоду генія.

На астральному плані це насіння генія пускає стовбур і гілки, та готується до цвітіння і плоду наступних перевтілень. У деяких фазах астрального життя, при дуже зосередженому стані розуму, таланти і геній людини дуже швидко розвиваються і при наступному втіленні вона вже підготовлена до прояву сил, зароджених в ній під час перебування на астралі. Можна сказати про душу, що вона отримує і нагромаджує на астралі енергію, яка дає їй можливість проявляти в наступному земному житті небачену до того могутність.

Простим прикладом може служити хлопчик, який навчається бігу на ковзанах, який виявляє, що він за день зробив мало успіхів. Того вечора він лягає спати і забуває про катання, але, взявшись за ту саму справу наступного дня, він зауважує, що зробив вражаючі успіхи. У більшості з нас були такі ж приклади при виконанні дрібних життєвих обов'язків. Ми помічаємо, що уві сні з нами щось відбувається.

Таємниця вищеназваного феномену криється в тому, що під час сну хлопчика, його підсвідомий або інстинктивний розум вправляється в роботі і майже досягає мети, і на наступний день доводить на ділі те, чого навчився за ніч, – але свідомий розум не помічає цього вивчення. Існують глибини розуму, які беруть на себе ці наші обов'язки і які, поки ми спимо і наші свідомі здібності відпочивають, згладжують труднощі і вправляються в тому, що має бути виконано на наступний день.

Таким же чином надсвідомі (не підсвідомі) здібності розуму душі вправляються і процвітають у праці наступного земного життя, яке визначається невідступним бажанням і муками досягнення, що прагнуть до народження. Але різниця в тому, що на цей раз душа цілком усвідомлює роботу своїх надсвідомих здібностей і навіть відчуває найбільшу радість у виконанні цього розвитку і досягнення. Небесний світ тих душ, які сповнені бажання діяти – творити, створювати, робити, – дійсно блаженне царство, бо там душа має можливість проявляти те, що було вище її за земного життя і виражатися в ступені, який перевищує її найпотаємніші мрії і бажання на Землі. І цей вислів і прояв відбувається більше від щирої любові до вчинення, – від радості до праці, від захвату творчого досягнення, ніж від надії на винагороду. Лише на астральному плані душа може досягти умов, зображуваних Кіплінгом в його рядках:

«І лише Бог нас хвалитиме,
І лише Бог нас судитиме,
Ніхто не буде працювати за гроші,
Ніхто не буде працювати за славу;

Але кожен лише з радості до праці.
І кожен на окремій зірці
Опише образ, як він його бачить,
Для Бога всіх існуючих образів».

Те ж саме стосується і шукача знань – людини, для якої праця розуму є вищим щастям. Він знайде книгу знань розкритою на багато сторінок далі тих, на яких він був змушений зупинитися при земному житті. Філософ, учений, метафізик, дослідник природи або натураліст – всі зможуть виявити свої здібності на астральному плані. Світові читальні, лабораторії Всесвіту до їхніх послуг і вони там бажані гості. Можливості, що надаються їм на астральному плані, задовольняють усі їх найпотаємніші бажання. І, коли настає час їх перевтілення, вони повертаються до земного життя з розвинутим розумом і збільшеною здатністю міркування. Те, чого вони таким чином навчилися, проявляється в наступному житті, як «інтуїція».

Вельми обізнані окультисти добре знають, що великі винахідники, як Едісон, – великі філософи, як Гегель, або Герберт Спенсер – великі вчені, як Дарвін або Гекслі, які здається, наче проявляють інтуїтивне знання даних предметів, по суті, виявляють на матеріальному плані все те, чого вони досягли на астралі, як плоди їх бажань і спроб при їх колишніх втіленнях. При більшості своїх відкриттів, ці генії зазвичай раптово їх осягають, як вони самі описують у своїх мемуарах. Але за законом природи, жоден цвіт або плід не може вийти без попереднього для нього насіння, – і ця правда одна і та ж для розумового і фізичного плану. У таких випадках завжди є «причини» для «наслідку».

Генію, який бореться – ба, ні, навіть тому або тій, хто відчуває, що міг би стати генієм при прояві того, що таїться всередині них, – цим душам випаде нагода проявитися на астралі і, якщо насіння буде добре посаджено в багатому ґрунті душі, то в наступному перевтіленні проявляться цвіт і плід. Можливо ця думка постане нам ясніше при наступному порівнянні:

1. Земне життя можна порівняти з фазою повзучої гусіні, яка відчуває щось, що вона не вміє висловити і ледве розуміє;

2. Астральне життя можна порівняти з фазою лялечки, під час якої утворюється майбутній прекрасний метелик, строкаті крила якого вже існують у астральному вигляді;

3. Перевтілене земне життя можна порівняти з фазою метелика, при якому ідеал, що відчувається в першій стадії і розумово проявляється в другій стадії, цілком проявляється та діє.

Закон карми здійснює багато зі своєї справи на астральному плані, бо там весь матеріал пластичний і не чинить опору, бо грубі прикриття його відсутні. І цей закон точний та непорушний у своїх діях, він завжди призводить насіння до запліднення, і всяке насіння творить лише властивий йому самому плід:

Нехай лише Вчитель нас хвалить,
Нехай судить нас лише Він!
Хай буде нам праця не зиском,
А натхненою Ним лиш одним!

Хай буде лиш праця – нам радість!
Хай Речовину кожен творить його,
Як він її знає і бачить,
Лише для Нього – для Того,
Хто всіх речей Дух, разом взятих,
Всіх тисяч усмішок Його.

О, кармо – всі душі загальні, –
Творіння її, думи, сни уві сні,
То Я, що було їй бронєю кальп сотні,
Як тканина Безчасу на Справ веретені!

О, Безпочатковість, Нескінченність, – усе
Що життів – Життя, що істин – Істина в собі чаїть!
І що карма ця? – лише поривання до Бога;
Але твердиню основ її ніщо не дрібнить!

Пожнеш, що посівав Ти. У житньому полі
Жито знялося і – бачиш ти: справа дозріла,
Хоч темрява й тиша про це лише знали
І доля людини – то тая ж імла.

Вона жати заходить на ті, що сіяла зерна.
Насіння зронивши в минулих життях, вона бачить
Свій плід; і якщо то отруйнії зерна,
То ґрунт той отруйний од болю їй закричить.

Але якщо вирве зерно тее, горливо піключись,
Аби надалі ґрунт той давав добрий плід,
Зростаючи лиш у місцях дивно чистих,
То многії радощі й щастя багато, поже вона без ліку літ.

Розділ 13. Справи на астральному плані

Щодо питання про справи у небесному світі – астральному плані – цікаво і повчально прочитати наступний опис відомого письменника на цю тему, пана А.П. Сіннета: «Люди, обізнані, що приписи земного життя з неба роблять щастя на небі неможливим, можуть ще сумніватися в можливості істинного щастя в стані вищеописаного одноманітного усамітнення. Це заперечення може бути породжене лише з точки зору уяви, яка не в змозі звільнитися від нинішнього середовища. Почнемо з одноманітності або монотонності. Ніхто не буде скаржитися на одноманітність у найщасливішу хвилину або мить, або півгодини свого життя. Кожна людина, в усякому разі, мала хоч кілька таких щасливих хвилин, які вона може навести за приклад у даному випадку. Візьмемо хоча б одну з них,

надто коротку для будь-якої можливості одноманітності, і уявіть собі, що її враження неосяжно продовжені, без того щоб будь-які події ззовні відзначили хід часу. При такому стані речей немає місця для поняття про втому. Чисте, незмінне відчуття надзвичайного щастя триває і триває, не на віки, бо причини, що викликали його, не нескінченні самі, але на довгі періоди часу, допоки імпульс, який їх створює, не скінчиться».

Інший високий авторитет на цю тему (наведений Сіннетом) висловлює: «Моральні та духовні якості повинні знайти собі площу для поширення. Девачан (високий астральний план) являє собою такий простір. Тому в Девачані приносять плоди всі великі плани моральних перетворень, наукових пошуків абстрактних природних початків – усі божественні, духовні прагнення, що заповнюють найсвітлішу частину життя, і абстрактне ціле займається в цьому внутрішньому світі теж власним приготуванням, насолоджуючись наслідками великих добродійних духовних причин, посіяних під час життя. Воно живе чистим духовно-свідомим життям – сон реалістичної яскравості – поки карма, задоволена в цьому відношенні...

Істота переходить у наступну еру буття, або в цьому ж світі, або в іншому, в залежності від її стану розвитку. Тому в Девачані робота змінюється, постійно змінюється. Позаяк той сон життя є лише плодом, часом жнив психічного насіння, кинутого з дерева фізичного існування у хвилини наших снів і прагнень, уявні швидкоплинні проблески блаженства і щастя, задушені в несприятливому суспільному ґрунті, процвітають у рожевому світанку Девачана і дозрівають під його вічно запліднювальним небом. Якщо б у людини була лише єдина мить ідеального переживання, навіть тоді не могло би бути, як помилково припускають, нескінченного продовження цієї «єдиної миті». Цей єдиний тон, наганий лірою життя, утворив би тональність суб'єктивного стану людини і переріс би у незліченні гармонійні тони і півтони психічної фантазмагорії. Там здійснюються повністю, всі нездійснені бажання, прагнення та мрії, і об'єктивні сни перетворюються на дійсність суб'єктивного існування. І там, вище майї, посвячений, який вивчив велику таємницю проникнення настільки глибоко в аркан існування, бачить їх мрійливі і оманливі образи.

Той же вчений продовжує: «Заперечуючи це, виходячи з міркування, що ми таким чином «обманути природою» і називаючи це «оманним почуттям насолоди, яке не має під собою реального підґрунтя», люди лише довели б свою повну нездатність досягнути умови життя і буття поза матеріального існування. Як відзначити в Девачані, тобто, поза умовами земного життя, ту ж відмінність між тим, що ми називаємо дійсністю і фіктивним або штучним наслідуванням останньої в цьому нашому світі. Те ж правило не може бути використано до двох різних понять... Безтілесна душа нематеріальна і не пов'язана одним місцем, оточеним обмеженим горизонтом понять... Тому, будучи всередині або поза своїм тлінним тілом, вона завжди відмінна й вільна від його обмеження і, якщо ми називаємо її девачанські переживання «хворобою природи», то не слід дозволяти нам називати «дійсністю» будь-які з тих чисто абстрактних почуттів, які цілком притаманні нашій вищій душі, нею відбиваються і засвоєні – як, наприклад, ідеальне розуміння прекрасного, глибокого людинолюбства, любові та інше, так само, як і будь-якого іншого, чисто духовного почуття, яке заповнює при земному житті нашу внутрішню істоту або безмірним горем, або безмірною радістю».

Безсумнівно, душа, яка прагне вгору, знайде набагато більше щастя в уявленні собі небесного світу, який займається обробкою проблеми життя, що дає повну можливість розвитку творчих імпульсів з тим, щоб у новому і більш повному житті, вони могли б розквітнути і принести плоди та усі потаємні прагнення, всі ідеали могли б здійснитися, – ніж небес із припиненням будь-якого розвитку і творчих спроб, де все закінчується, де нічого не робиться і не твориться, де немає ніякого заняття і залишається лише скласти руки і насолоджуватися благом вічного неробства. Творчий інстинкт виходить із сутності самої природи, тріпотіння її життєвої крові, тому що природа вічно працює, створює, робить, виробляє, – перетворюючись, роблячи, довершуючи завжди і вічно навіки, все далі й далі, не припиняючи, підвищуючи від високого до вищого досягнення, за час проходження століть.

Істинно, – лише це життя, і:

«Все інше життя лише жива смерть, країна,
де перебувають одні лиш примари;
Вітрець, звук, подих і голос; дзвін дзвіночка верблюда».

І все ж люди до того перейнялися матеріалізмом земного життя, що часто говорять про небесний світ вищого астрального плану як про примару, про сон. Для них не існує нічого «справжнього», якщо воно не на матеріальному плані.

Бідні смертні, вони не усвідомлюють, що, зрештою, не може бути нічого більш несправжнього, більш сноподібного, більш минушого, примарного, ніж цей самий світ матеріальної речовини. Вони не усвідомлюють

повної відсутності незмінності в ньому, – що сам розум недостатньо швидко схоплює блимання матеріальної дійсності, бо перед тим як розум встигне досягнути матеріальний факт, сам факт цей вже перетворився на щось інше.

Світ розуму, а ще більше світ духовний, набагато більш справжній, ніж світ матеріальний. З духовної точки зору, немає нічого справжнього, крім духу; а речовина вважається найбільш тимчасовим і несправжнім з усіх примарних образів. З тієї ж точки зору, чим вище піднімаєшся над матеріальним планом, тим більш справжнім, істотним стає пережитий феномен. З цього випливає, що переживання душі на більш високих астральних планах не тільки не справжні по природі, але порівняно куди більш реальні, ніж життєві переживання на матеріальному плані.

Як наведені вище письменники добре висловилися, на астральному плані природа не введена в оману – але сама природа проявляється на цьому плані більш дійсно, ніж на матеріальному плані. Для необізнаного важко це збагнути, але сильно розвинені душі усе більше і більше, в кожному наступному мить своїх переживань, переконуються в правдивості цього вислову.

Сильною оманою є вважати переживання душі в небесному світі не набагато важливіше «гри в дійсність», як висловлюються деякі матеріалістичні критики. Варто навіть лише звернутися до переживань земного життя, щоб побачити, що найкраща мирська праця часто проводиться в ті години, коли нічого матеріального не обробляється. У повсякденному житті найстаранніших і діяльних мирських працівників є час, який можна назвати «ідеальним періодом», тобто, той час, коли розум творить і створює те, що потім проявляється в матеріальному вигляді. Жодна будівля, жоден міст або будь-яке інше велике творіння людське не були побудовані без попереднього створення його розумом однієї або декількох людей. Воно спочатку існувало у творчих здібностях розуму – матеріальна будівля лише відтворення духовного творення. Пам'ятаючи це, що ж ми будемо вважати справжнім створенням, духовне чи матеріальне?

При своїй діяльності на високому астральному плані, душа робить справу, схожу з роботою розуму винахідника, художника, архітектора, коли вони створюють і визначають те, що прийме потім матеріальний образ. Це можна назвати періодом або станом утворення моделі, або зразку, або форми, які потім слугуватимуть для матеріального прояву. Лише неосвічені люди можуть вважати цю стадію існування «тільки сном». Воістину, матеріалізм призводить до засліплення очей людини так, що вона бачить сьогоднішнє несправжнім, – а несправжнє справжнім.

Чим більш високого ступеня існування душа досягає, тим істотніше її переживання, – чим ближче вона підходить до матеріального при своєму спуску, – тим менш істотні стають її переживання. Ах, майя, майя, ти – мати помилок, ілюзій, коли ми навчимося піднесенню над твоїм зачаруванням! Ті, хто грає глиною, забруднені нею і не бачать нічого вищого і кращого за її липку речовину.

Розділ 14. Астральне спілкування

Люди, які цікавляться життям «по той бік», вічно задаються питанням: «Чи будемо ми знати один одного там?».

Питання це вкорінилося в саму серцевину любові і прихильності. Небеса, що дають будь-яку іншу радість і всяке задоволення, не були б небесами більшості людей, якщо б вони не давали також спілкування з тими, кого ми любили на Землі. Душа інстинктивно вимагає товариства не лише тих, хто з нею пов'язаний любов'ю чоловіка і жінки, але й усіх рідних, як-то батьків і дітей, брата й сестри, друзів. Без цієї впевненості у продовженні спілкування і з'єднання більшості з людьми, небеса здалися б дуже похмурим і жорстоким осідком.

Ми раді, що вчителі-йогини дуже ясно і докладно висловилися на цю тему й учні побачать, що це їх таємне бажання і глибока надія цілком виправдовується за життя на астральному плані. Ми не тільки «знаємо один одного там», але ми природним чином пов'язані астральними нитками тяжіння з тими, кого ми любимо; і з тими, до кого ми відчуваємо симпатію, навіть якщо ми не знали їх за земного життя. Крім того, на астральному плані є можливість набагато більш тісного зближення між спорідненими душами, ніж зазвичай переживають на Землі. Відкидаючи оболонки фізичного тіла, душа стає здатною на набагато більш близькі стосунки зі спорідненими душами, ніж вона коли-небудь переживала на матеріальному плані. Після спалення астральним полум'ям усього сміття низинних спонукань, душа має можливість діяти на набагато більш високих планах з'єднання. На астральному плані душа може бути в тісному єднанні і близькій дружбі з іншою душею, і всі мрії та бажання земного життя, які здавалися нездійсненними на тому плані, стають буденними явищами нового життя душі. Те, до чого душа марно прагнула на Землі, тепер цілком здійснюється.

Щоб зрозуміти точне значення цього, треба лише уявити собі вищі ідеали, які має душа за земного життя, по відношенню до стосунків людей між собою. Хоча ідеали рідко здійснюються за земного життя, вони тим не менш постійно перебувають у душі, і це саме становить одну з трагедій земного життя, що ідеали ці завжди здаються

«занадто хорошими, щоб бути вірними». Любов гарних чоловіка та жінки завжди таїть у собі цей ідеал любові і бажань, і все ж, як рідко цей ідеал не залишається розтоптаним у багні. Стосунки між батьками і дітьми, між братами і сестрами, між друзями не часто відповідають ідеалу, який вічно перебуває в серцях людей. Цей ідеал настільки вірний, – його присутність настільки постійна, що наші найпотаємніші почуття зачіпаються при вигляді на Землі стосунків, хоча б трохи подібних до цих ідеалів. В оповіданнях, у поезії, в піснях, у драмах ми помічаємо, що зображення здійснення цього ідеалу викликають у нас почуття хвилювання і симпатії, котрі піднімають нас на більш високі плани думки і життя. Які ж повинні бути радість, блаженство, щастя, задоволення життя на плані буття, де цей прояв стає єдино природним і де ідеал перетворюється на дійсний його вираз.

Так, ми дійсно «знаємо один одного там». Не тільки тих «інших», про яких ми думаємо, але і багатьох «інших», з якими ми природно гармонійні душею. Люди, пов'язані земними путами любові, спорідненості і дружби – якщо тільки дійсно існує якась ступінь прихильності між ними – мають повну можливість проявляти свою обопільну прихильність і любов на високому астральному плані. Найвище уявлення людини щодо можливості такого спілкування представляє лише бліду тінь дійсних переживань. Будь-яка спроба зображення цих явищ і відносин марна, бо немає слів для передачі істини. Відповіддю на питання послужить: нехай кожна душа, яка має це питання, поверне свій духовний погляд усередину і знайде там окреслений її уявою образ вищого блаженства, можливого в такому стані і при таких умовах, і потім побачить, що навіть цей уявний образ на тисячу разів не досягає дійсності.

Тільки в гармонії музики, чи в ритмічних розмірах найкращої поезії, або в рядках якого-небудь великого художнього твору, земна душа може вловити проблиск істинної любові астрального плану. Все це іноді збуджує в душі слабке передчуття того, що душа дійсно переживає на тих вищих астральних планах. Цим, частково пояснюється, чому музика, живопис і поезія часом підносять нас над матеріальним середовищем, в якому ми живемо. При спалахах світової свідомості, які бувають іноді в освічених душах, відчувається дійсність спілкування душ на більш високих планах. Західний поет добре зобразив труднощі вираження звичайними словами правильного розуміння цієї істини – нерівними віршами, що затинаються:

«Як у непритомності, одна мить
Інше, невимовне сонце мене засліплює,
І всі знайомі мені світила й більш яскраві, невідомі,
Одна мить майбутньої, небесної країни.

Я не можу бути наяву, бо ніщо не здається мені колишнім,
Або ж я пробуджений вперше, і все минуло
було лише сном.

Мої старання висловити найвище – марні;
Язик мій не діє,
Дихання не кориться органам,
Я стаю німим».

Вітмен.

«Слова людини про те життя звучать незрозуміло для тих, хто не живе тими ж думками. Я не наважуюся говорити. Мої слова не відтворюють їх високого сенсу; вони здаються короткими і холодними. Лише саме те життя може надихнути, за бажанням, і мова того буде настільки ж ліричною, солодкою і всевідаючою, як піднятий вітер. І все ж я прагну хоч мирськими словами, за неможливості висловитися священними, вказати небеса цього божества і передати зібрані мною думки про піднесену простоту і енергію Вищого Закону».

Емерсон.

Утруднення в поясненні земному мешканцеві природи і властивостей спілкування на більш високих планах астралу полягає в наполегливості розуму міркувати про «місце», тоді як на астралі немає місця, а лише умови і стан, як ми вже пояснювали. Жити «в тому ж місці», де улюблені істоти, означає на астральному плані буття в тому ж стані, в тих же умовах, що призводить до більшої близькості, ніж близькість, яка дається простором. Ця відповідність астрального стану призводить до більшої дотичності, ніж та, яку земний мешканець собі взагалі може уявити. Лише видатна душа може злегка досягнути цю таємницю астрального життя. Слабке уявлення про нього

отримуєш від «духовного єднання», яке переживається часом коханцями, коли здається, що плотські обмеження подолані й обидві душі змішалися в одну. Це багато в чому перевищує близькість відстані або місця, – і все ж, навіть це лише слабо вказує на ідеальний стан астрального життя.

Деякі можуть запитати, яким чином душі, що живуть на різних астральних планах, можуть бути в однакових станах або умовах і насолоджуватися цим спілкуванням. Відповідь дуже проста для тих, хто засвоїв вищі окультні істини. Вона говорить: душа на вищому плані відчуває тяжіння душі на більш низькому плані і, у відповідь їй, створює психічний зв'язок (щось на зразок вищого роду телепатії) між обома, і таким чином виходить можливість найближчої духовної спорідненості і спілкування, що набагато перевищує спілкування двох душ у плоті. Крім того, як ми вже пояснювали у попередньому розділі, душа з вищого плану може дійсно відвідати всією своєю духовною істотою іншу душу на більш низькому плані. Так, та ще інакше виявляється спілкування безтілесних душ на астральному плані. На астралі немає самотності для душ, які прагнуть до спілкування. Немає нічого високого, шляхетного на Землі, що не мало б збільшену відповідність на астральному плані, позаяк лише сміття скидається.

На астральному плані так само як і на матеріальному плані, діє природний закон, що приводить у порядок і перевіряє все на плані. Безтілесна душа не розлучається з природою; залишаючи земне життя, вона, навпаки, піднімається на план, де природа рясніша, багатша і краща в усіх відношеннях, ніж найвищі земні мрії можуть собі уявити. Після спалення сміття матеріалізму астральними вібраціями, душа розквітає і приносить у нове життя духовні плоди. Є одне слово, яке краще за всі інші виражає духовний сенс і духовну мету вищих планів та їх феноменів – це слово Любов! І ця любов є «Любов досконала, що відкинувши всякий страх» – її барва це Радість – і плід її Мир!

Розділ 15. Спілкування духів

Для розвиненого окультиста немає майже нічого гіршого, ніж змішаність понять: напівістини, змішані з брехнею, помилкове вчення, помилкові висновки, деякі у зв'язку із західним поняттям про «спілкування духів». І все ж це змішання, хоч воно й сумне, послужило до залучення уваги вдумливих людей і привело їх до подальших досліджень цих питань. Навіть шахрайські досліди, що призвели до такого скандалу в історії спіритуалізму західного світу і обурили всіх серйозних людей, послужили до висунення дійсної істини за загальними феноменами спіритуалізму.

Усуваючи повністю шахрайські і півшахрайські феномени, що ховаються під назвою «спілкування духів», можна розділити питання про спілкування людей у плоті з душами поза плоттю, на два загальних класи, тобто, на нижчий і вищий. Нижчий клас складається з: 1) випадків, коли безтілесні душі низького розряду – так звані душі, пов'язані з Землею – виявляють свою присутність людям, які знаходяться ще у плоті; або 2) випадків оживання «астральних оболонки». Вищий клас феноменів так званого «спілкування духів» складається з випадків, коли душі вищих астральних планів виявляють свою присутність людям у плоті.

На високих астральних планах душа живе в ідеальних умовах, не торкаючись мирських справ, залишених позаду. Вона, зазвичай, зберігає зв'язок співчуття з тими, хто їй дорогий, з ким вона пов'язана путами любові чи дружби з решти тих хто залишився на матеріальному плані, але такий співчутливий зв'язок виключно психічної або духовної властивості і не має стосунку до близькості по відстані або до фізичної близькості. Зв'язок між безтілесною душею і земною душею, ще у плоті, можна собі уявити у вигляді духовних волокон – щось на зразок вищої форми телепатичного дотику. Коли безтілесна душа думає про кохану земну істоту, остання часто відчуває фізичну близькість безтілесної душі, це відбувається лише внаслідок щойно названого духовного дотику. Так само безтілесна душа відчуває щось на кшталт «призову» або послання з боку земної істоти, якщо та напружено про неї думає.

Поки справа стосується продовження почуттів любові і прихильності між розлученими душами, з цього йде лише добро, бо душа у плоті тішиться і зміцнюється свідомістю стосунків і близькості безтілесної душі на астральному плані, а безтілесна душа відчуває задоволення і радість, схожі на земні, від фізичної близькості улюбленої істоти. Ця спорідненість особливо священна, і нею насолоджується безліч людей у плоті, хоча вони і не висловлюють цього по відношенню до інших, котрі не розуміють цього. Люди, які мали такі переживання, зрозуміють сенс цих слів під час їх читання. Інші, які не мали подібних переживань, можуть зрозуміти це лише в ставленні до вищого почуття душевної близькості, ними пережитого. Це, дійсно, єднання душі з душею, що в деяких стосунках близько межує з досконалістю єднання душ на астральному плані, але яке відчуває завжди недолік чогонебудь за самою своєю природою. Ми бажаємо бути правильно зрозумілими, що ми можемо лише хвалити «спілкування духів» такого виду між двома особистостями, пов'язаними путами любові й дружби, причому одна ще у плоті, а інша вже поза нею. Те, що ми тепер будемо засуджувати, щось зовсім іншого виду.

Майже всі вельми обізнані окультисти суворо засуджують досліди викликання безтілесних духів лише заради розваги, цікавості або загального уявлення. Найвищі авторитети вважають такі дії доволі прикритими: по-перше, на підставі правильних і задовільних окультних пояснень, їх результат завжди незадовільний, по-друге, такі виклики шкодять безтілесній душі, відволікаючи її духовну увагу від того, що знаходиться на вищих планах і залучаючи знову до матеріального плану, й цим затримуючи її розвиток і засмучуючи її. Це можна порівняти з направленням розуму дитини, яка розвивається, до того, що з нею було до її народження, якщо б це було можливо. І для душі, яка не досягнула природи і особливостей астрального життя (а тільки найрозвиненіші душі це досягають) змішання предметів і феноменів матеріального і астрального планів дуже складне, заплутане і її вельми хвилює. Слід дати душі можливість природного розвитку на її новому плані і не викликати її назад для задоволення цікавості або просто для проведення часу. Інакше, вийде такий же результат, як при витягуванні щодня рослини з ґрунту, щоб подивитися, чи росте і розвивається її коріння.

Інший вид викликання безтілесної душі – для втіхи і сповіщення люблячих друзів і родичів – майже настільки ж небажаний. Безтілесна душа, притягнута нитками симпатії, повертається, як сновиди, бо саме так можна визначити її стан. Воно настільки ж небажано для людей на Землі, як і для безтілесних душ. Душа приходить з астралу у напівсонному стані, дає мало задоволення тим хто викликав її і сама фактично стривожена і збентежена. Люди, які брали участь у виклику безтілесної душі (при повному феномені) напевно пам'ятають сонні і здебільшого заплутані відповіді дані душею, і зазвичай незадовільні результати, досягнуті навіть при найкращих умовах. Досліди виклику душ із астрального плану стоять у протиріччі з природою і тому, результати не бувають задовільні. Ці досліди ніколи не виправдовуються і суворо засуджуються найвищими авторитетами. Короткий огляд природи і умов життя на астральному плані, даний нами в цій книзі, мав би допомогти вам у досягненні такого погляду і причин засудження.

Правда, іноді душі астрального плану, під сильним тиском спогадів і турбот про залишених позаду, добровільно поверталися на земній план і проявлялися його мешканцям, доходячи іноді навіть до справжньої матеріалізації. Хоч ці випадки і незвичайні, вони досить численні, щоб бути тут зазначеними. У таких випадках сила прагнень безтілесної душі змусила її прийняти існуючий вигляд для прояву тим, кому їй хотілося показатися, абсолютно так само, як проявляється сильне телепатичне враження. Але навіть у таких випадках, бідна, стривожена душа поступово відходить від земних притягань і припиняє повертатися до колишніх сцен, та починає жити нормальним астральним життям, відповідно до природних законів і планів.

Ми знаємо, що, висловлюючи ці істини, приносимо розчарування і, мабуть, почуття образи або досади деяким людям, яким приємна думка, що вони є у частому спілкуванні з душами своїх померлих друзів і коханих близьких. Але істина є істина і ми впевнені, що правильне розуміння цієї теми покаже цим людям, що вища любов по відношенню до померлих полягає в сприянні тому, що найкраще для цих улюблених, і вони не будуть жертвувати інтересами померлих для тимчасового особистого задоволення. До того ж, «задоволення» ніколи не буде повним, завжди залишається усвідомлення, що чогось не вистачає.

Справжня любов полягає в тому, щоб давати, а не отримувати. І хіба це не правильно, стосовно спілкування з улюбленими «по той бік»? Хіба не краще і не шляхетніше посилати їм думки любові і симпатії, підбадьорюючи і заохочуючи їх у розвитку на високих планах, ніж намагатися притягнути їх знову до нижчих планів матеріалізму лише з метою почути від них, що вони щасливі, що все із ними гаразд і, можливо, почути напівзрозуміле белькотання загальноприйнятих висловів, подібно сновиді? Хіба не більш гідно нас, котрі живуть у плоті, підвищити план нашого спілкування з іншими по той бік, ближче до їх вищого плану буття і спілкуватися з ними духовно – мовчки і без слів – на плані, де душа може розмовляти з душею без допомоги слів і без необхідності фізичної присутності?

Подумайте про все це і дайте вашій душі висловити всю таємну правду, та будьте впевнені, що її відповідь буде тотожна з істинами, висловлюваними вищими авторитетами.

Розділ 16. Душі, пов'язані з Землею

У творах, що відносяться до астральних планів, особливо у творах старіших авторитетів, часто йдеться про так звані «душі, пов'язані з Землею». Зазвичай таке визначення стосується нижчого розряду душ, які відмовляються підняти свій духовний погляд вище земних предметів і явищ, і які відвідують колишні місця діянь та життя, знаходячи лише там єдине задоволення, на яке вони здатні при їх приниженому становищі.

Але тут ми хочемо звернути увагу ще на більш високий рід душ, який, на жаль, лише повільно пориває свої земні зв'язки та, які ще чіпляються за залишених на Землі близьких.

Буває, що душа, природно підготовлена вже до нормального життя на високих астральних планах, до того прив'язана до обставин земного життя, що вона, прокинувшись від сну душі, спочатку відмовляється брати участь у нормальному астральному існуванні й займається, замість того, справами земного життя, які їй слід було б залишити позад себе. Цей нещасливий стан відбувається здебільшого від почуття невиконаного обов'язку, або докорів сумління, або турбот про будь-кого із залишених. У таких випадках душа насправді носить в просторі, близькому до того місця або людини, що цікавлять душу і, при зовсім особливих психічних умовах, вона навіть може дійсно виявитися почуттям людини, яка ще у плоті.

До цього розряду належать нещасні, неспокійні душі, які поневіряються відвідуючи місця своїх колишніх злочинів через докори сумління, роблячи марні спроби знищити або загладити минулі промахи. Звичайно, ці нещасні душі не зовсім прокинулися на астральному плані і також не зовсім прокинулися на плані земного життя. Замість того, вони на обох планах діють як сновиди, не беручи участі в нормальному житті ні того, ні іншого плану буття. У такому ж стані бувають душі, змучені усвідомленням невиконаного обов'язку, які, наче сновиди, носяться навколо колишніх місць свого життя, сонливо намагаючись виправити минуле. Третій розряд складається з небагатьох душ, до того прив'язаних особисто до залишених позаду душ у плоті, що вони все ще піклуються про них, безсило намагаючись їм допомогти і ними керувати.

При всіх цих випадках, обов'язок тих хто залишився у плоті єдиний і повинен бути їм зрозумілий. Цей обов'язок складається у духовному повідомленні тим бідним душам дотримуватися сфери дій на астральному плані, що їх обов'язок припинити крутитися навколо земних явищ і віддаватися земним стражданням, що вони повинні віддатися вищим потягам, піднятися на належний їм план астрального буття і насолоджуватися його благами. Люди, які усвідомлюють присутність таких безтілесних душ біля себе, не повинні боятися виконання цього обов'язку, як би важко їм не було, напучувати безтілесну душу таким чином. У більшості випадків це нагадує розмову з дитиною (через напівсонний стан душі, в цьому випадку). Хоча душа іноді горює і плаче при цьому, як дитина, їй, як дитині, треба наказувати виконати свій обов'язок і відправитися до духовного буття. Душа, ще пов'язана із Землею, часто слухається такого наказу, піддається вишньому потягу і тим припиняє своє тривожне існування. У будь-якому випадку, з часом, навіть без таких порад, вишній потяг бере гору і душа підноситься на належне їй місце в астралі.

Ми застерігаємо всіх не вмовляти таких, пов'язаних із земним душ, залишатися: це все одно що заохочення ще не народженої дитини залишитися в утробі матері або ще не розкритому метелику залишитися в лялечці. Від порушення законів природи або будь-якого плану існування, включаючи астральний, не може статися нічого гарного.

Нижчий клас душ, пов'язаних із Землею, належить до зовсім іншої категорії, ніж тільки-но зазначені. Цей нижчий розряд складається з душ дуже низького ступеня духовного розвитку, при якому переважає тваринний інстинкт і грубий матеріалізм. Ці душі вважаються «пов'язаними з Землею», адже матеріальні прихильності в них настільки сильніше поклику до піднесеного, що останній більш ніж нейтралізується і душа живе настільки близько до матеріального плану, наскільки це можливо. Дійсно, нижчі плани астралу, населені цим розрядом душ, розташовані так близько від матеріального плану, що це можна назвати перехідним станом між матеріальним і астральним планами – змішанням обох. Начебто дуже тонке покривало протягнуте між цим планом і явищами матеріального життя – спокусливе тонке покривало для цих низинних душ, бо вони, не будучи спроможні брати діяльної участі у земному житті, все ж невиразно усвідомлюють його.

Ці ниці, пов'язані з землею душі, зазвичай обмежують свої земні відвідування і турботи місцями своєї колишньої земної діяльності. Цим душам дарують жажливе задоволення спроби вплинути на подібних їм людей, ще у плоті, які знаходяться у сум'ятті, підбурюючи їх до нових злодіянь і часто навіть до справжніх злочинів. Відомі навіть особливі випадки, коли такі ниці душі пускалися на пошуки своїх відкинутих астральних оболонки або навіть чужих оболонки, їм подібних, і після великої напруги, домагалися короткочасної матеріалізації, появи як «привид». Природа таких людей мало змінюється від переходу на астрал і вони там так само насолоджуються грубими витівками і жартами, як і в земному житті. До цього розряду безтілесних душ відноситься багато прикладів появи духів, перекидання всяких матеріальних речей тощо. Їх завжди можна відставити або примусити до зникнення, говорячи їм, що їхня справжня природа зрозуміла, і наказавши їм піти. Сміливий виступ і владний наказ, доповнений промовою, яка доводить, що їх витівки «бачать наскрізь», завжди змусять тікати цих істот і відішлють їх присоромленими і заляканими туди, де їм місце.

Інше улюблене задоволення відомого виду таких безтілесних душ – це прояв в астральному вигляді, користуючись астральною оболонкою, на спиритичних сеансах чи інших зборах, при яких психічні умови досить сильні і сприятливі, щоб допомогти їм в матеріалізації. У таких випадках ці істоти часто нахабно прагнуть до зображення інших душ, або ж друга або родича одного з присутніх, або ж якої-небудь історичної особистості. Всякий, хто був присутній на спиритичних сеансах і бачив, як «Джорж Вашингтон» або «Юлій Цезар» з'являвся і

розмовляв тоном і словами столичних покидьків, легко зрозуміє, чому це так буває. Ці відомості допоможуть з'ясуванню багатьох заплутаних фраз психічних феноменів.

Однак, ці нижчі розряди душ недовго перебувають на астральному плані і скоро перевтілюються в середовищі, відповідному їх природі, до якого їх притягують спіритуалістичні закони. Адже їх цілком привертає все плотське і матеріальне, їх ніщо не утримує на астральному плані і тому, їх перебування там, у більшості випадків, дуже короткочасне. І все ж, навіть у найгіршої, грубої істоти завжди є що-небудь гарне, хоч іскра духовного полум'я, яка стає трохи яскравіше при кожному перебуванні на астральному плані. І з часом, з цієї маленької іскри виходить крихітне полум'я, що освітлює шлях нещасної душі і осяє їй дорогу до вищих планів. Тож, навіть серед цих бідних істот є деяка частка надії. Але більшість із них розпусні і занепалі душі, які опустилися знову з більш високого розряду, – які, в разі, якщо їм не вдасться покращитися при земних стражданнях, схильні опускатися ще нижче, поки турботлива природа не знищує їх незалежність і не перетворює їх знову на їх первісну духовну основу.

Існують до того низькі і розбещені субплани астралу, що ми не наважуємося їх відзначити. На них живуть найбільш ниці, розпусні, зіпсовані душі, – душі, яких напевно, чекає знищення, бо вони не гідні священних планів. Ми не будемо говорити тут про подробиці цих субпланів. Досить навести слова двох обізнаних окультистів, з яких один із минулого століття, а інший з наших днів. Старий мудрець сказав про ці субплани: «Що це за місце я бачу? Там немає води. Ні повітря. Немає світла. Немає основи. Воно невимірно глибоке. Там темно, як у темну ніч».

Дослідник наших днів каже: «Більшість учнів вважають дуже неприємним обов'язком дослідження цього відділу, тому що в ньому відчувається така непридатність і настільки грубий матеріалізм, що це неймовірно огидно звільненому астральному тілу і дає йому відчуття просування через чорну, липку рідину, а мешканці і вплив того місця особливо небажані».

Навряд чи потрібно застерігати людей не бруднитися дослідами всяких психічних феноменів матеріального роду, що приводить їх до більш-менш близьких зносин із цими нижчими планами астралу. І все ж, ми вважаємо за потрібне висловити тут такі застереження, як ми це робили і раніше, в інших наших книгах, адже, багатьох приваблює чарівність невідомого, зазвичай тих, хто не знайомий із феноменами астрального плану. Такі люди «як дурні кидаються туди, куди ангели бояться вступити» і накликають на себе всякі небажані астральні сутності та умови. Наша загальна порада говорить: направляйте розум на вищі духовні істини і вище життя душі; рішуче відверніться від нижчих видів психічних феноменів; не шукайте взагалі «феноменів»; а шукайте вічну істину, яка, якщо її раз знайдеш, пояснить усе інше. Завжди шукайте сонячне світло духу і уникайте сумного блиску психічного місяця.

Розділ 17. Астральні оболонки

Ми б не виконали поставленого собі тут завдання, якщо б минули відзначити особливий рід феноменів астрального плану, які сильно бентежать усіх початківців-учнів при вивченні психічних феноменів. Ми маємо на увазі так звані «астральні оболонки», зношені астральні тіла душ, які вже прокинулися на астральному плані від сну душі. Цей зношений одяг душі часто помилково приймають за саму душу і це призводить до великої плутанини.

Кожна людина на Землі має, крім фізичного тіла, ще й більш тонке, витончене тіло, назване астральним тілом (іноді його називають «ефірний двійник», відомий індусам під назвою лінгашаріра). Це астральне тіло представляє із себе точну копію тіла фізичного і є, по суті, витончений зразок, за яким створено тіло фізичне. Залишаючи фізичне тіло, душа бере з собою тіло астральне, яке служить їй ніби візком і в ньому душа живе під час сну душі, відкидаючи його лише при пробудженні і переході до більш високих станів або умов астралу. Астральне тіло, відкинуте таким чином душею, становить те, що окультисти називають «астральними оболонками».

У попередній книзі ми в такий спосіб визначили «астральну оболонку», відкинуту душею: «Астральне тіло існує деякий час після смерті людини, яка ним володіла і при певних обставинах воно проявляється людям та називається ними «духом». – Після смерті людини, її астральне тіло продовжує існувати і при певних обставинах буває «видимим» тим хто живе зазначеним чином. Астральна оболонка, залишена виходом душі, в таких випадках є не що інше, як бездушний труп, тільки з речовини більш тонкої, ніж тіло фізичне. В ньому немає ні життя, ні розуму. Це – оболонка, й більше нічого... Це те, що окультисти називають астральною шкаралупою або «тінню». Ця тінь не має ні життя, ні розумності і плаває в нижчих шарах астральної сфери, поступово розкладаючись на свої складові елементи. Якась сила постійно тягне її до оболонки з якою вона була раніше пов'язана і астральна тінь померлих людей часто ширяє поблизу тих місць, де поховане тіло. Ці тіні дуже часто приймаються за духів померлих людей, тоді як насправді, вони представляють собою те ж саме, що й фізичний труп закопаний у землю. Стикаючись із життєвими силами деяких людей, які називаються медіумами, ці астральні тіні нібито гальванізуються, в них переходить невелика кількість прани з тіл медіумів і в них або через них починає

проявлятися підсвідома діяльність медіумів. Разом із тим, ці тіні отримують деяку можливість проявляти своє існування в фізичному світі і тоді здається, що вони начебто мають життя і деяку частку розумності. На деяких медіумічних сеансах ці астральні тіні матеріалізуються за допомогою життєвості медіумів і говорять дурним та нескладним чином з людьми. Але звичайно ж говорять зовсім не ті особи, за яких видають себе тіні. Говорить ніби проста фізична речовина, одухотворена психічним початком медіума та інших присутніх. Це просто говорить автомат. Є інші форми повернення духів, але всі так звані спіритичні або спіритуалістичні сеанси відбуваються (у тих рідкісних випадках, коли на них дійсно бувають окультні явища) тільки за участі несвідомих і неживих астральних тіней. Довірливі люди приймають цих «примар» за душі своїх померлих друзів.

Відомий вчений, який вивчив цю тему, написав про «астральні оболонки» наступне:

«При смерті, вона на короткий час залишає тіло і, при особливих умовах, може бути тимчасово видима ще живими людьми. При таких умовах її, звичайно, приймають за дух померлої людини. Поява духів залежить іноді і від інших причин, але третій принцип (астральне тіло), що відбивається явним феноменом, є лише сукупність часток особливого стану, які не володіють будь-яким життям або будь-якою свідомістю. Це не більше хмари на небі, яка прийняла випадково форми тварини. Вільно висловлюючись, «лінгашаріра» ніколи не покидає тіла, крім як при смерті, і навіть тоді не віддаляється далеко від нього. Якщо вона буває видима, що трапляється вряди-годи, то лише поблизу місця, де лежить фізичне тіло...

...Помилково говорити по відношенню до астральної оболонки про свідомість, як ми її розуміємо у житті, але все ж, деяка штучна схожість із нею може бути пробуджена в оболонці, що не має ніякого зв'язку з істинною свідомістю, весь час зростаючою і міцніючою в духовній сфері.

Оболонка не здатна сприйняти або засвоїти нові думки або ж привести їх у дію. Але все ж, в оболонці спостерігається залишок вольових імпульсів, сприйнятих ще за життя. Вона піддається тимчасовій гальванізації за допомогою медіума і може бути приведена в такий стан життя і свідомості, який можна порівняти зі станом людини, перенесеної в незнайому їй кімнату під час несвідомості, яка при хворобі прокидається слабкою, з неясним розумінням, здивовано озираючись навкруги, сприймаючи враження, чуючи звернену до нього мову і не чітко на неї відповідає. Такий ступінь свідомості не пов'язаний із минулим і майбутнім. Це автоматична свідомість, що приходить від медіума».

Інший письменник так відгукується про «астральні оболонки»: «Ці відкинуті і в процесі розкладання, залишки астральних тіл, зовсім не споріднені душам, які спершу в них мешкали. Це лише оболонки, без душі і розуму, і все ж, які зберегли слабку ступінь життєвості. Це астральне тіло настільки ж тіло, як відкинуте тіло фізичне. Але, так само, як фізичне тіло може бути за допомогою сильного електричного струму приведено до життєвої діяльності так, що може повертати очима, рухати кінцівками й навіть бурмотіти, – так і астральні тіла можуть бути гальванізовані життєвістю медіума (несвідомо для останнього) при сприятливих умовах і можуть бути матеріалізовані до прояву, як тінь, діючи, рухаючись і навіть розмовляючи, причому ними керує лише розум медіума або осіб, присутніх на сеансі».

Уважний учень окультизму знайде у творах найкращих авторитетів багато застережень не змішувати феномени, що відносяться до «астральних оболонок» з тими, які відносяться до дійсного спілкування між безтілесними душами і людьми у плоті. Але звичайна публіка, не володіючи точними знаннями, схильна до омани, припускаючи, що цей вид психічного феномену є проявом «повернення духу», і це приносить велику шкоду справі істинного спіритуалізму. Жахлива помилка вважати ці «астральні оболонки», які розкладаються, лише тимчасово гальванізовані до життя за допомогою життєвості і розуму медіума (свідомо чи ні), за душі померлих друзів та рідних. І все ж, ці страшні досліди було зроблено багатьма серйозними дослідниками психічних феноменів і багатьма, любов яких спонукала їх знову шукати спілкування з улюбленими істотами. Здавалося б, що справжні окультні пізнання нагально потрібні в наші дні для публіки, яка так часто втручається в психічні дослідження і породжує психічні феномени, природу і властивості яких вона сама не розуміє.

Ми сподіваємося, що нічого зі сказаного тут або в попередніх розділах, не буде сприйнято як напади на сучасний спіритуалізм західного світу. Це абсолютно не входить у наші наміри. Ми усвідомлюємо, що шляхом сучасного спіритуалізму, багато ревних душ дійшли до здійснення вищих духовних істин і були приведені до дверей вищого окультного осягнення.

По суті, сучасний спіритуалізм сьогодні порівняно мало займається «феноменами», але намагається, натомість, вивчити істини життя в більш високих сферах буття та існування душі. Але по межі руху, слідує багато, яких приваблюють лише найсенсаційніші феномени – і до них, головним чином, відносяться наші застереження, і також до тих, які без утруднень слідують за рухом «психічних досліджень», залучені до нього лише схильністю до новизни і надією зазнати особливого виду збудження. Ми застерігаємо і тих, і інших, що відкриваючи двері розуму і душі нижчим астральним впливам, вони багато чим ризикують. В астральному світі існують болота і трясовини, в

яких необачні люди легко можуть загрузнути. Тож, ми говоримо: «Стережіться нижчих астральних вібрацій». Зосередьте ваш розум і душу на вищих істинах та не піддавайтеся спокусі втручатися у феномени низьких розрядів. В місячній фазі окультизму вам не буде задоволення, а можуть зустрітися великі небезпеки. Поверніться обличчям до Сонця! Живіть на духовних висотах! Остерігайтеся шкідливих болотних випарів і малярійних трясовин психічних низин!

Ці застереження не можуть не бути достатньо часто повторювані людьми, які приймають до серця долю людства.

Розділ 18. Другий сон душі

У розумі окультиста учня слід відобразити принцип, що природа є послідовною і одноманітною у своїх методах. На різних планах буття природа володіє деякими основними методами або властивостями прояву, які учень швидко помічає при своїх дослідженнях і, які він завжди знайде при подальшому вивченні, якщо він тільки займається досить серйозно і пильно.

Одним із таких методів природних властивостей є постійне вставляння періоду відпочинку, сну, повернення між кінцем одного періоду діяльності і початком іншого. Ми бачимо багато таких прикладів на фізичному плані, починаючи з миттєвої зупинки маятника при русі взад і вперед; проміжок часу між вдиханням і видиханням; сон між кінцем одного і початком іншого дня; період відпочинку ненародженої дитини між утворюючим періодом і його народженням тощо.

В астральному світі ми зустрічаємо той же феномен у сні душі, що здійснюється між так званою смертю і початком нового буття на астральному плані. І, міркуючи аналогічно, ми могли б очікувати повідомлень, що така ж фаза або такий же період існує між закінченням діяльності душі на астральному плані і її переходом до перевтілення або до більш високих сфер духовного життя. Дійсно, така фаза або такий період існує і являє зовсім особливий вид буття душі «по той бік». Така фаза або такий період відомий окультистам під назвою «другий сон душі», або дрімота.

Другому сну душі передують перехідна стадія діяльності і свідомості, які поступово слабшають, і відповідне прагнення душі до відпочинку. До кінця природних процесів на астральному плані, душа починає відчувати втому і стомлення та інстинктивно прагне відпочинку і спокою. Вона зауважує, що пережила велику частину своїх бажань, честолюбних прагнень та ідеалів, і багато в чому навіть зжила їх. Вона відчуває, що виконала мету свого призначення і відчуває попереднє повідомлення про наближення якоїсь нової фази буття. Душа не відчуває страждань при наближенні другого сну душі, а, навпаки, задоволення і радість, як при підході чогось, що обіцяє спокій і повернення втраченого. Як втомлений подорожній, який піднявся був по гірських стежках, насолодився своєю подорожжю, душа відчуває, що вона заслужила відпочинку і спокою, і так само, як подорожній, вона задалегідь радіє цьому відпочинку.

Душа залишається іноді лише кілька років, а іноді сто або тисячі років земного рахунку, на астральному плані, відповідно до ступеня її розвитку і розгортання. Але, чи проходить мало, чи багато років, врешті, у душі неминуче з'являється почуття втоми і, подібно багатьом старим людям за земного життя, вона відчуває – «моя праця виконана, відпустіть мене далі, відпустіть мене». Рано чи пізно, душа спрямовується до нових переживань, до прояву в новому житті успіхів, зроблених нею при її розвитку на астральному плані. І внаслідок цього, а також через тяжіння ще тліючих, не зжитих і не відкинутих прагнень, або, можливо, під впливом того, що якась улюблена душа, на більш низькому плані, готова до наслідування і бажаючи бути з цією душею (що теж вид прагнення), – душа впадає у потік, який відносить її до переродження і до обрання відповідних їй батьків, середовища та вигідних обставин. Душа знову поступово переходить у стан сну душі й, коли її термін підходить, вона «вмирає» на астральному плані, як «померла» раніше на матеріальному плані, і просувається вперед до переродження на Землі.

Але, правду кажучи, душа продовжує перебувати у стані напівдрімоти навіть після її переродження у земному житті, тому що вона не відразу прокидається в тілі новонародженого немовляти, в образі якого вона перевтілилася. Навпаки, вона пробуджується поступово під час раннього дитинства і юності дитини. Це один із найцікавіших фактів окультної науки, з яким навіть уважні учні мало знайомі. Ми в такий спосіб визначили це в наших минулих працях: «Душа не цілком пробуджується від другого сну душі відразу після переродження, але проводить дні дитинства у стані напівсну, її поступове пробудження проявляється в розумовому розвитку дитини, що йде нарівні з пропонованими до нього вимогами. Однак, у деяких випадках, пробудження буває передчасним і ми бачимо видатні випадки дитячих геніїв тощо, але такі випадки завжди більш-менш ненормальні і шкодять здоров'ю дітей. Зрідка сонна душа напівпросинається в дитині і вражає нас якимось глибоким спостереженням, зрілим зауваженням або поведінкою. Рідкісні випадки не по літах розвинутих дітей і дитячих геніїв доводять стан при якому пробудження

було незвично швидким. З іншого боку, бувають випадки більш повільного, ніж нормальне, пробудження душі і в результаті така людина досягає повного розумового розвитку тільки у середні роки. Відомі випадки, коли люди, здавалося, прокидалися тільки в 40 років, або навіть пізніше, і лише тоді виявляли посилену діяльність та енергію, дивували всіх, хто їх раніше знав».

Але зараз нас принципово цікавить більш рання стадія другого сну душі – стадія, проведена на астральному плані. У цю ранню стадію, спляча душа переживає особливий стан, так би мовити, «духовного перетравлення і засвоєння». Так само, як душа під час першого сну подумки перетравлювала плоди земного життя і засвоювала їх отримання і переживання, так і при другому сні, душа подумки перетравлює і засвоює чудові переживання астралу. Пам'ятайте, що період на астралі складався не тільки з міркувань про минуле і прояву таємних сил. Це був також період перебудови і розвитку.

Багато було пережито і жито на астралі, і душа покидає астрал зовсім іншою, ніж вона була при вступі на астральний план. Але зміна ця – що теж слід запам'ятати – завжди на краще. Багато небажаних властивостей було спалено вогнем каяття і докорів сумління, та багато бажаних властивостей було розвинено в багатому духовному ґрунті вищих планів за допомогою Духовного Сонця, яке огортає душу на вищих планах. Але ще потрібен «інвентар», приведення до ладу духовних властивостей і духовна підготовка до нового життя, – і все це доставляють ранні стадії другого сну душі.

Так само як дитина чи юнак черпає необхідну для наступного дня трудову енергію під час сну після закінчення минулого дня, так і спляча душа отримує енергію і силу потрібну їй для нового життя, з Єдиного постачання. Бажаючи уникнути будь-яких технічних термінів, ми тут не будемо детально описувати цю поворотну працю душі. Досить сказати, що душа отримує новий поштовх енергії і забезпечується під час другого сну душі «психічним зразком» свого нового фізичного тіла. Їй також дається можливість випробувати привабливу силу для її карми, що веде до переродження, згідно властивостям її природи – «подібне притягує собі подібне» – ця аксіома висловлює цей хід дії.

Кожна душа прямує туди, куди вона належить за своєю суттю. Вона не слідує довільним наказам будь-якої істоти на небесах чи на Землі, лише безумовно справедливий і неупереджений закон карми позначається в кожному окремому випадку. Немає ні найменшого заступництва, ні найменшої можливості будь-якої несправедливості по відношенню до душі, якою б скромною чи низькою вона не була. Нижча, як і вища, підлягає тим же законом, бо, всі діти одного батька, всі маленькі діти в дитячому садку Необмеженого. Всі «на Шляху», свідомо чи ні, і їх незнання не ставиться їм у провину при розрахунку.

В останньому розділі цієї книги ми обговоримо розряд душ, що перевищують подальше земне перевтілення і піднімаються до планів і станів буття набагато вищих за все, що Земля може дати. Ми згадуємо про них тепер тільки щоб сказати, що навіть такі душі повинні пройти через другий сон душі астрального плану до подальшого просування. Вони, в таких випадках, втрачають уві сні останні залишки земних прагнень і відкидають усі плоди земної діяльності, крім звільнення і свободи. Такі душі ніколи більше не прокидаються на Землі і навіть не повертаються туди, хіба тільки вони у наступних століттях добровільно відвідують Землю, як великі вчителі і керівники. Останні, зрідка, протягом століть, брали зовнішність людини, але були набагато вищі, ніж людина у всьому, крім зовнішнього вигляду. Існують плани над планами буття вище Землі або її астрального плану. Істинно благословенна душа, яка пробуджується після другого сну душі і знаходиться на найнижчому з цих піднесених положень.

Навіть геніальний мудрець з повагою схиляє голову, при згадці таких сфер буття, які перевищують людську уяву.

Розділ 19. Переродження

У попередньому розділі ми пояснили, що душа, впавши у другий сон душі, потрапляє під час притягання карми і несеться до переродження в середовище і у зв'язок, відповідно цілком її характеру і бажанням. Як ми побачимо в наступному розділі, деякі душі не підлягають цій течії переродження і несуться, замість того, у вищі сфери діяльності і буття. Але величезна більшість душ астрального плану просуваються до земного переродження – така їхня карма.

Але тут ми повинні застерегти учня не впасти в дуже поширену помилку, припускаючи, що карма є щось суворе, що роздає нагороди або покарання згідно якомусь встановленому зведенню законів. Натомість, карма є просто законом духовних причин і дії – ми буваємо покарані не внаслідок наших гріхів, але ними ж; ми буваємо нагороджені не внаслідок наших гарних вчинків, але ними ж. Коротше кажучи, наші нагороди і покарання залежать

від самої природи нашого характеру, а наш характер вдає із себе загальний підсумок наших бажань. Тому бажання основна сила карми і, через карму, наших перероджень.

Багатьом здається, що душа примушується до переродження на Землі всупереч своїм бажанням. Якраз навпаки, адже, загальний підсумок бажань душі складає дійсну основну силу, що веде до переродження.

Ті хто перероджуються на Землі не перероджуються проти своєї волі і свого бажання. Навпаки, вони перероджуються тому що дійсно бажають цього. Вони впадають у потік переродження, бо їхні смаки і бажання створили прагнення, які задовольняються лише відновленням плотським життям. Але усвідомлюючи це самі, інстинктивно повертаються в межі дії закону тяжіння і несуться до переродження, як раз у середовище, найбільш підхоже для переживання і зживання їхніх бажань – для вираження і виконання всієї сили бажання. Вони жадають задоволення своїх прагнень і, поки жага ця не вгамована, бажання не можуть бути відкинуті. Це не означає, що будь-яке бажання обов'язково має бути викоринене, бо часто буває, що нові погляди і переживання змушують відвернутися з відразою від колишньої бажаної мети, і бажання таким чином вмирає природною смертю.

Але поки бажання існує, воно намагається залучити душу до предметів і середовищ, здатних його задовольнити. Це однаково стосується душі на астральному плані і на Землі. Бажання завжди є головною, основною силою душі, що спонукає її до переродження.

Душа, яка зберігає прагнення до матеріального – до плотських істот і матеріального життя, не будучи в змозі відокремитися від них, природно впадає в потік переродження, що несе її до умов життя, в яких ці прагнення можуть процвітати і проявлятися. Лише коли душа, переживши багато земних життів, починає помічати ницість і оманливість земних бажань, вона починає відчувати потяг до життя вищого роду і, уникаючи потоків земного переродження, підноситься над ними і несеться до вищих сфер.

Зазвичай люди, після багатьох земних переживань, кажуть, що він або вона не відчувають більше бажання жити на Землі, що його або її єдине бажання – залишити Землю назавжди. Ці люди абсолютно щирі у своїх зізнаннях і думках, але, при проникненні в саму глибину їх душі, виявилось б щось зовсім інше. Зазвичай вони не втомилися насправді від земного життя, але лише від особливого виду земного життя, яке зазнали вони за час цього перевтілення. Вони виявили примарність деяких земних переживань і обурені ними. Але вони ще сповнені бажаннями і жагою земних переживань іншого роду. Їм не вдалося знайти щастя і задоволення в своїх переживаннях, але вони допускають, якщо тільки вони відверті самі з собою, що якби справи йшла «так ось і так», замість «того і цього», то вони б досягли щастя і задоволення. Це «якщо» могло бути задоволеною любов'ю, багатством, славою, задоволеним честолюбством, успіхом усякого виду тощо – але, чим би воно не було, це «якщо» завжди існує і це «якщо» є зерном ще залишків бажань. І прагнення цього «якщо» складають основу переродження.

За їхнім власним визнанням, дуже мало хто бажав би знову пережити своє земне життя, – і визнання ці щирі. Але, подібно древньому Омару, вони були б дуже згодні змінити світ відповідно до своїх власних бажань і тоді прожити земне життя. Ви розумієте значення цього? Їм неприємне не саме земне життя, вони зневажають тільки окремі переживання земного життя. Якщо їм дати молодість, здоров'я, багатство, таланти і любов, то більшість чоловіків і жінок охоче знову почнуть коло земного життя. Лише тільки відсутність цих або їм подібних переваг, або невдача у придбанні їх, приводять їх до почуття, що життя їх невдале, що приємно буде з ним розлучитися.

За час перебування на астралі, душа відпочиває, освіжається і зміцнюється. Вона забула життєві негаразди, перенесені під час минулого перевтілення. Вона знову молода, сповнена надій, сил і честолюбства. Вона знову прагне до діяльності, до виконання ще не здійснених бажань, прагнень і честолюбних задумів – і вона охоче впадає в потік, що відносить її до поля діяння, де ці бажання можуть проявитися.

У земному житті багато прикладів такої зміни почуттів. До кінця дня, або року, або періоду збудження, ми відчуваємо себе втомленими, розчарованими, відчуваємо навіть почуття відрази. Але відпочинок, сон, нові обставини і приплив нових вражень змінюють нас, і незабаром ми сповнені бажання знову діяти і працювати. Більшість людей не стомлені насправді життям і не відчувають відрази до життєвих явищ. Вони тільки відчувають властиве всьому людству прагнення «до чогось іншого», до іншого місця – зміна середовища і занять, їх би швидко вилікувала. Не світ їх стомлює, – вони духовно втомилися від усіх хвилювань. І те ж саме відбувається зі стомленою душею. Дайте їй переселитися на астрал, випити еліксиру життя, – і вона готова зіграти нову роль у драмі життя.

Інше питання, що часто приводить до непорозумінь, стосується неусвідомлення душі при виборі нового середовища для переродження. Правда, що душі нижчого розвитку керуються при цьому майже повністю інстинктом, майже без усякого усвідомлення і власного вибору. Але коли душа починає розвиватися і здобувати духовні знання, в ній з'являється духовна свідомість, і в багатьох випадках вона бачить невиразно, мов уві сні (під час другого сну душі), обставини, до яких її тягне, і часто сама робить рішучий вибір.

Якщо це особистість видатна і, отже, володіє сильним духовним розвитком, її вибір зовсім не сумний, адже така душа багато в чому сама створює «обставини» для свого переродження, завжди, звичайно, в рамках своєї карми.

Ще один пункт, який вимагає з'ясування, стосується властивості бажань, що служать основною силою до переродження. Не сказано, що ці бажання обов'язково повинні бути низькими або негідними бажаннями або прагненнями. Навпаки, вони можуть бути вищої якості і заслуговувати назви потягів, прагнень або високих цілей, але у всіх мешкає сам принцип бажання. Всі бажання, вищі й нижчі, є насінням дії. І відмінною рисою бажання завжди є прагнення до діяльності. Бажання завжди хоче придбати дещо, або зробити що-небудь, або стати ким-небудь. Любов, навіть найбільш безкорислива, є вид бажання, так само як і найбільш шляхетне прагнення. Бажання допомогти ближньому – настільки ж є бажанням, як і його протилежність. Дійсно, багато безкорисливих душ залучені до переродження лише наполегливим прагненням до здійснення великої справи на користь людства, або з бажання послужити іншим, або виконати яку-небудь роботу, викликану любов'ю. Всі ці бажання, високі або низькі, якщо вони лише чим-небудь пов'язані із земними справами, є основою і кермом переродження.

Але, під кінець, ми повинні ще сказати, що жодна душа, яка не бажає піти в глибини душі земного переродження, не піддається такому переродженню. Така душа залучається до інших сфер, де не існує тяжіння Землі. Її карма забирає її геть від Землі, не до Землі. Але цьому підлягають лише деякі, хоча помаленьку, з плином століть, кожна душа зможе це випробувати, бо всі на шляху, і духовна еволюція, хоча й повільно, але безсумнівно рухається вперед. Ми радимо тим, хто цікавиться цим вищим життям, прочитати наступний, останній розділ. Якщо його зміст виявиться вам до душі, то вами, значить, вже зроблені перші кроки до досягнення.

Розділ 20. За межами перевтілення

Люди, які уявляють, що філософія йогинів учить, наче душі випадає нескінченний ланцюг земних перероджень або серій перевтілень, не збагнули справжнього змісту вчення. Якщо згадати, що Земля є лише один світ із незліченної кількості підготовчих світів, які беруть свій початок і свій кінець у часі, безглуздість такого твердження стає очевидною.

Земля є лише одна з багатьох шкіл, що утворюються час від часу у Всесвіті і представляють собою, в кращому випадку, осідок лише нижчого ступеня. Душа людини на багато століть переживає Землю і мільйони їй подібних, які пропадуть в ефірі простору, з якого вони з'явилися. Надання великого значення земному життю в розподілі Всесвіту суперечить вченню мудреців.

Крім того, неправильне те вчення, яке наполягає на тому, що навіть у нинішній ері і фазі свого буття, душа не може просунути далі земного перевтілення. Хоча більшість людства підлягає багатьом земним перевтіленням до досягнення визволення та свободи, все ж так само вірно, що душі, котра досягла стану духовного розвитку, при якому вона не відчуває більше зв'язку із Землею, неможливо, ні на хвилину довше, залишатися в колі земних перевтілень.

Зараз на астральному плані багато душ, підданих кінцевим стадіям скидання земних пут. І існує, в даний момент, у земному житті багато душ, які ніколи більше не повернуться на Землю, але піднесуться після наступного перебування на астральному плані, до вищих планів буття, назавжди покинувши Землю і все земне. Крім того, зараз на Землі перебувають тисячі душ, що знаходяться на правильному шляху до звільнення і підлягають ще лише одному земному життю, – і це останнє життя буде ними проведене в піднесеному стані осягнення і розуму. В даний момент ми підходимо до кінця кола, при якому дуже велика кількість душ готується до польоту у височинь, і можливо, що багато хто з тих, котрі читають ці рядки, помітно просунулися вже в цьому колоподібному русі.

Спроба описати пером світ буття у вищих сферах, або навіть у сферах тільки на один розряд вище Землі, була б вищим божевіллям, бо немає слів для передачі сенсу, немає розуміння розуму, щоб охопити цю думку. Навіть більше, більшість людства не володіє механізмом розуму, здатним хоча б мислити про світ такого буття. Середній людський розум не наважується навіть думати про середні плани астралу, а осягнення вищого астралу набагато перевищує їх. Яке ж повинно бути їхнє становище по відношенню до думки про царства буття, поряд з якими навіть вищі астральні плани здаються лише купою гною, в порівнянні з найбільшими світовими палацами?

Досить знати, що існує нескінченна шкала буття, яка складається із царства за царством, й вічно височіє все вище і вище – і що душа призначена до підвищення все далі, далі й далі у напрямку нескінченного.

Можливо уникнути кола земного перевтілення, коли душа осягне істину щодо своєї природи і її ставлення до Цілого. Коли вона визнає оманливу природу всесвітніх феноменів і зрозуміє, що духовний світ є єдино справжній, тоді пута матеріального життя починають слабшати і душа починає звільнятися від пут, що зв'язують її. Це звільнення є та велика мета, до якої прагне філософія йогинів. Деякі досягають її відданою працею; інші за допомоги

любіві божественного і осколком божественного в ближніх; треті своїм розумом і досягненням знань; четверті розвитком своїх інтуїтивних здібностей, але все це лише різні шляхи, що ведуть до тієї ж мети. При розпізнанні природи земних речовин, вони втрачають свою владу над людською душею. Тоді бажання вмирає, душа звільнена і досягає духовної свободи. Звільнившись від земних потягів, душа піднімається вище і несеться у вищі сфери буття.

Цією думкою сповнені філософії Сходу.

Вона проявляється в різних видах. Для посвяченого окултиста, священні вчення світу всіх релігій мають свої таємні сторони. І духом таємних вчень завжди є звільнення. При написанні цих слів наш погляд падає на книжку, що лежить на нашому столі – маленька східна оповідь, передана письменником Заходу. Цей письменник збагнув дух Сходу і добре висловив його.

Вслухайтесь в його слова і зверніть увагу наскільки вони відповідні духу вчення:

«За давнім індійським вченням, метою Мудреця є повне піднесення або, скоріше, повна байдужість до зв'язків мирських пут. Звичайний смертний є бранцем, зв'язаним, полоненим або прив'язаним (сакта) до облудних і чуттєвих предметів. Той, хто прагнув до звільнення, повинен спочатку довгим і важким шляхом покаяння і суворості відокремитися від цих прихильностей, поки вони не стануть стікати з нього, як вода з качки, хоча він ще буде між ними; і він продовжує жити, відповідно до класичної формули, як колесо, яке продовжує крутитися, коли основна сила руху вже перестала діяти, або як гілка, що продовжує гойдатися вже після відльоту птаха. Він уже прокинувся, на противагу тим, які ще засліплені помилкою; він вільний, на противагу зв'язаним».

Вищенаведений письменник, однак, помилився, говорячи про «довгий і важкий шлях покаяння і суворості», обов'язковий для звільнення від матеріальних уподобань. Найкращі авторитети несхвально дивляться на ці аскетичні вправи і суворості, й не заохочують їх. Істинне виконання полягає в досягненні знань і відкритті серця до сприйняття Божественного Вчення, яке набуває вигляду інтуїції. Треба лише зрозуміти справжню природу матеріальних речовин, щоб втратити бажання володіти ними; тому, знання є великим визволителем. Правда, що велика безкорислива любов (Бгакті-йога) змушує розкрити очі душі; і так само правда, що вірний обов'язок і праця, які не розраховують на винагороду (Карма-йога) прояснюють очі, але найбільша з усіх Йог – це Джнани-йога, шлях до знання.

Тим, хто жадає звільнення, ми радимо уважно вивчити філософію йогинів або будь-який інший великий вид релігії мудрості і точно слідувати життю духу, загальному всім релігіям, якщо тільки вони правильно зрозумілі.

Нам здається, що найвірнішим керівником «на Шляху» служить маленька кишенькова книжка «Світло на Шляху», заснована на окультних аксіомах, колись загальноприйнятих навіть у давній Атлантиді. У цьому цінному керівництві можна знайти «Правила, вписані в Стіни Світлиці Вчення» «Правителями Золотих Воріт». Як висловився один письменник: «Те, чим Парсіфаль є любителем музики, «Світло на Шляху» є тим душам, які прагнуть у височінь – нескінченним джерелом натхнення і здивування». Наступні аксіоми, взяті звідти, якщо їх тільки правильно зрозуміти, складають основу співзвуччя, – обговорення керівництва є лише поясненням аксіом:

1. Убий в собі честолюбство.
2. Убий бажання жити.
3. Убий бажання втіх.
4. Убий в собі почуття роз'єднання.
5. Убий бажання відчуттів.
6. Убий жагу зростання.
7. Бажай лише того, що всередині тебе.
8. Бажай лише того, що поза тобою.
9. Бажай лише того, що недосяжно.
10. Бажай влади палко.
11. Бажай миру полум'яно.
12. Бажай володіння понад усе.
13. Розшукуй шлях.
14. Шукай шлях, відступаючи все більш всередину.
15. Шукай шлях, виступаючи сміливо назовні.
16. Стій осторонь, коли настане битва, і хоч ти будеш битися, не ти будь Воїном.
17. Знайди Воїна і нехай він бореться в тобі.
18. Прийми від Нього веління і слухайся їх у битві.
19. Слухай пісню життя.
20. Збережи її мелодії в пам'яті своїй.
21. Бери у неї урок гармонії.

22. Дивись із глибокою увагою на усяке життя навколо тебе.
23. Вчися дивитися в душі розуму в серця людей.
24. Дивись з ще більшою увагою в своє власне серце.
25. Запитуй у землі, у повітря і у води, які таємниці вони зберігають для тебе. Твої пробуджені внутрішні почуття зроблять тебе здатним запитувати.

26. Запитуй у святих землі про таємниці, які вони зберігають для тебе. Перемога над бажаннями зовнішніх почуттів дасть тобі право на те.

27. Запитуй про потаємну суть у Єдиного, про кінцеву таємницю, яка зберігається для тебе протягом століть.

28. Тримайся твердо за те, в чому немає особистості, що поза існування.

29. Слухай лише той голос, який говорить без звуку.

30. Дивись лише на те, що однаково незримо, як для зовнішнього, так і для внутрішнього почуття.

Ці аксіоми мають сім різних і особливих значень, накладених одна на одну, які розкриваються лише відкритому оку душі, у міру її розвитку. Благословенним є той, хто в змозі зрозуміти хоча б перший розряд значень, бо він на Шляху.

Тлумач цих аксіом маленького керівництва, дає наступні цінні поради тим, хто обрав шлях звільнення та миру:

«Шукай у серці своєму джерело зла і вирви його. Воно живе і приносить плоди в серці відданого учня так само, як і в серці повному бажань. Тільки сильний може вбити його. Слабкий повинен дочекатися, поки воно дозріє, дасть плід і помре саме. Цей пагін живе і розростається протягом багатьох століть. Він розквітає, коли людина пройшла через незліченні існування. Той, хто хоче вступити на шлях могутності, повинен вирвати цю річ зі свого серця. І тоді серце почне спливати кров'ю, й усе життя здасться зруйнованим. Це випробування необхідно витримати: воно може прийти на першому місці велеважких сходів, що ведуть у життя, воно може прийти тільки під кінець. Але пам'ятай, о учню, що воно повинно бути витримано, і збери для того всі сили душі своєї. Живи не в сьогоденні і не в майбутньому, живи тільки у Вічному. Там – цей пагін, буйний зростанням, не може розквітнути: він гине в атмосфері вічної думки».

Той же тлумач дає наступну додаткову пораду:

«Прагни, щоб квітка розквітла у тиші, яка йде за грозою: не раніше. Вона буде рости, підніматися, пускати пагони, листя та бруньки, поки гримить гроза, поки триває битва. Але не раніше як уся індивідуальність людини розтане і випарується, не раніше як поглине її те божественне, що створило її як просте знаряддя для глибоко важливих випробувань, не раніше як уся природа людини підкориться своєму вищому Я, – не раніше того, може розкритися квітка. Тоді настане тиша, подібна тій, яка йде у тропічних країнах за зливою, коли природа починає працювати з такою швидкістю, що можна побачити її творчість. Настане така тиша і для понівеченого духу. І в глибокій тиші відбудеться щось таємниче, щось, що чітко покаже – шлях знайдено. Називай його якими хочеш іменами, це – голос, що говорить там, де нікому говорити, це – посланець без форми і складу; це – розгорнута квітка твоєї душі. Не можна це висловити ніяким порівнянням. Але відчувати, бажати, прагнути до того – можливо навіть серед бурхливої грози. Тиша ця може тривати одну мить, може тривати і століття. Але і для неї настане кінець. І все ж, силу її ти понесеш із собою. Знову і знову битва повинна бути витримана і виграна. Природа може стихнути лише на час».

На закінчення, ми хочемо ще навести слова вищезгаданого письменника – слова, теж натхненні вищим джерелом авторитету і знання:

«Три Істини.

Існують три незаперечні істини, яких не можна позбутися, але які можуть залишитися не висловленими через нестачу слів: 1. Душа людини безсмертна і її майбутнє є майбутнє, зростання і пишнота якого безмежні. 2. Принцип, що дає життя, живе всередині нас і поза нами, безсмертний і вічно добродійний, його не чути, не видно і його не можна сприймати дотиком, але той, хто жадає знань, може його розпізнати. 3. Кожна людина свій власний законодавець, розподільник щастя або горя собі самому, визначник свого життя, своєї винагороди, свого покарання. Ці істини, які настільки ж великі, як сутність життя, так само не складні, як найпростіший людський розум. Втамовуйте ними спраглих».

Тепер, друже і читачу, ми тебе знову залишаємо. Ми сподіваємося, що сказане нами послужить насінням майбутніх дерев знання всередині тебе, бо вищий успіх, на який вчитель може сподіватися, полягає в посіві насіння. Ми сподіваємося, що ми привели тебе принаймні до брами досягнення тієї істини, що смерті немає, що так звана смерть є лише «та сторона» життя і єдина з нею. Хай розкриється твій духовний погляд для усвідомлення цих істин для себе і власного досвіду.

І тепер ще раз говоримо тобі, милий учню: Мир Тобі!